

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Szczecinie

LSZ.411.002.03.2022

Pan
Krzysztof Woś
Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego
Wody Polskie
ul. Żelazna 59a
00-848 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/22/505 – Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie ¹ , ul. Tama Pomorzańska 13A, 70-030 Szczecin
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Woś od 31 sierpnia 2022 r. Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie ² . W okresie od 17 stycznia 2018 r. do 16 sierpnia 2022 r. funkcję Prezesa pełnił Pan Przemysław Daca.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek. 2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli ⁴ Delegatura w Szczecinie.
Kontrolerzy	1. Aneta Kolecka, specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr: LSZ/186/2022 z 7 listopada 2022 r. i LSZ /58/2023 z 3 kwietnia 2023 r. 2. Marta Górka-Jaś, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LSZ/189/2022 z 15 listopada 2022 r. (akta kontroli str. 1-4, 8-10, 1230)

OCENA OGÓLNA

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

W strukturze organizacyjnej RZGW w Szczecinie wyodrębniono wydziały, którym przypisano m.in. zadania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód. Pracownicy posiadali odpowiednie kwalifikacje zawodowe do realizacji przypisanych im zadań, a wyposażenie techniczne umożliwiało monitoring stanu rzeki. RZGW w Szczecinie posiadał informacje o czynnikach znacząco oddziaływujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry. Jednakże sposób organizacji działań w zakresie pozyskiwania danych ujętych w ewidencjach oraz w Systemie Informacyjnym Gospodarowania Wodami⁶ nie zapewniał ich systematycznego i pełnego rejestrowania. Dane zgromadzone w ewidencji w zakresie ilości, stanu i składu ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi były niekompletne. Ponadto nie monitorowano i nie weryfikowano wpływu wyników pomiarów takich ścieków, przesyłanych przez podmioty do tego zobowiązane. SIGW zawierał tylko 45% wszystkich pozwoleń wodnoprawnych oraz 12,8% pozwoleń zintegrowanych wydanych na obszarze administrowanym przez RZGW w Szczecinie, które wynikały z ewidencji prowadzonej za pomocą baz Excel oraz GIS⁷.

¹ Dalej: RZGW w Szczecinie.

² Dalej: Prezes PGW WP.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: ustawa o NIK.

⁴ Dalej: NIK.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: SIGW.

⁷ System Informacji Geograficznej.

Do końca 2022 r. RZGW w Szczecinie nie wykonał obowiązkowego co najmniej raz na cztery lata przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, co było niezgodne z art. 416 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁸ oraz przeglądu wynikającego z polecenia KZGW z listopada 2022 r. W RZGW w Szczecinie przeprowadzano kontrole gospodarowania wodami, jednakże na pięć badanych przypadków, w dwóch zarządzenia pokontrolne wydane zostały po upływie 449 i 168 dni liczonych od zakończenia kontroli, co stanowiło działanie nierzetelne. Realizacja zarządzeń pokontrolnych - poza jednym przypadkiem - była monitorowana. RZGW w Szczecinie podejmował działania mające na celu zidentyfikowanie nielegalnych urządzeń wodnych, jednakże były one niewystarczające. Według stanu na 29 grudnia 2022 r. aż 35 % wylotów nie zostało zweryfikowanych pod względem formalno-prawnym. W związku z wystąpieniem w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry, RZGW w Szczecinie bez zbędnej zwłoki podejmował adekwatne do zaistniałej sytuacji działania. Były one podejmowane zarówno z inicjatywy RZGW w Szczecinie jak i stanowiły realizację poleceń lub wytycznych otrzymanych w szczególności z Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz Wojewody Zachodniopomorskiego⁹. Pracownicy oraz służby liniowe RZGW w Szczecinie na bieżąco obserwowali rzekę podczas codziennych patroli, brali udział w odławianiu śniętych ryb w Odrze. Przy pomocy sprzętu pływającego RZGW w Szczecinie wspomagał działania służb, w tym Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Szczecinie¹⁰ oraz Straży Pożarnej przy ustanawianiu zapór na Odrze.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek.

Opis stanu faktycznego

1.1. Zasady funkcjonowania oraz strukturę PGW WP określał Regulamin organizacyjny, nadany zarządzeniem nr 80/2019 Prezesa Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z dnia 31 grudnia 2019 r.¹² Zgodnie z § 32 Regulaminu organizacyjnego w skład Wód Polskich¹³ wchodziły następujące jednostki organizacyjne: Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej¹⁴, regionalne zarządy gospodarki wodnej¹⁵, zarządy zlewni¹⁶ oraz nadzory wodne¹⁷. W jednostkach organizacyjnych WP funkcjonowały: Pion Ochrony Przed Powodzią i Suszą, Pion Usług Wodnych, Pion Zarządzania Środowiskiem Wodnym, Pion Organizacyjny oraz Pion Ekonomiczny.

Zgodnie z § 60 w skład RZGW wchodziły m.in.:

- Wydział Zgód Wodnoprawnych (RUZ)¹⁸, do którego zakresu działania należało w szczególności: prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie o udzielenie

⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm.; dalej: ustawa Prawo wodne.

⁹ Dalej: Wojewoda.

¹⁰ Dalej: WIOŚ.

¹¹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² W sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie; zmieniany zarządzeniami Prezesa nr: 5/2020 z 31 stycznia 2020 r.; 20/2020 z 14 kwietnia 2020 r.; 39/2020 z 3 czerwca 2020 r.; 85/2020 z 17 grudnia 2020 r.; 92/2020 z 29 grudnia 2020 r.; 15/2021 z 5 marca 2021 r.; 21/2021 z 22 kwietnia 2021 r.; 44/2021 z 21 lipca 2021 r.; 59/2021 z 28 września 2021 r.; 91/2021 z 31 grudnia 2021 r.; 2/2022 z 26 stycznia 2022 r.

¹³ Dalej: WP.

¹⁴ Dalej: KZGW.

¹⁵ Dalej: RZGW.

¹⁶ Dalej: ZZ.

¹⁷ Dalej: NW.

¹⁸ Realizujący wybrane zadania Pionu Usług Wodnych.

zgód wodnoprawnych; prowadzenie postępowań administracyjnych w zakresie legalizacji urzędzeń wodnych;

- Centrum Operacyjne Ochrony Przeciwpowodziowej (RPC), do którego zakresu działania należało w szczególności: monitoring sytuacji hydrologiczno-meteorologicznej; przygotowywanie komunikatów o aktualnej sytuacji w regionie, przekazywanie informacji i raportów zainteresowanym; gromadzenie, przetwarzanie, udostępnianie i przekazywanie informacji na potrzeby WP, centrów zarządzania kryzysowego i innych podmiotów; zbieranie i archiwizowanie danych o sytuacji i zjawiskach hydrologicznych dla wód regionu wodnego; powiadamianie KZGW w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych na terenie RZGW oraz informowanie o podjętych działaniach; opracowywanie i publikacja komunikatów żeglugowych na drogach wodnych;

- Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami (RUK)¹⁹, do którego zakresu działania należało w szczególności: prowadzenie kontroli gospodarowania wodami; przygotowywanie planów kontroli gospodarowania wodami; przygotowywanie zarządzeń pokontrolnych oraz podejmowanie innych działań związanych z kontrolą, w tym przygotowywanie stosownych wniosków i pism kierowanych do organów lub podmiotów właściwych w sprawach; sprawdzanie realizacji zarządzeń pokontrolnych; prowadzenie postępowań w zakresie wydania decyzji, o której mowa w art. 343 ust. 2, 3 i 6 ustawy Prawo wodne; współdziałanie z innymi organami kontroli w zakresie kontroli gospodarowania wodami;

- Wydział Zarządzania Środowiskiem (RZŚ)²⁰, do którego zakresu działania należało w szczególności: identyfikacja ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych; koordynacja i prowadzenie postępowań dotyczących ocen wodnoprawnych, dla których organem właściwym jest dyrektor RZGW; przygotowanie informacji o stanie środowiska w zakresie stanu wód, zgodnie z obowiązującymi przepisami; sporządzanie wykazu inwestycji oraz działań, które mogą spowodować nieosiągnięcie dobrego stanu wód lub pogorszenie dobrego stanu wód;

- Wydział Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami (RZI)²¹, do którego zakresu działania należało w szczególności: prowadzenie SIGW w regionie wodnym; gromadzenie i wprowadzanie danych do SIGW w regionie wodnym od podmiotów i organów zobowiązanych do przekazywania danych WP przepisami ustawy; koordynacja prac komórek organizacyjnych RZGW i ZZ w zakresie wytwarzania danych na potrzeby SIGW w ramach prac własnych;

- Wydział Planowania w Gospodarowaniu Wodami (RZP)²² do którego zakresu działania należało w szczególności: udział w opracowywaniu projektów planów zagospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz dokumentów z nimi powiązanych; identyfikacja znaczących oddziaływań antropogenicznych i ocena ich wpływu na stan wód powierzchniowych i podziemnych; realizacja i współdziałanie w realizacji działań służących prowadzeniu zrównoważonego gospodarowania wodami, w tym osiągnięciu celów środowiskowych określonych dla jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.

(akta kontroli str. 11-15)

Realizacją zadań związanych z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód w RZGW w Szczecinie zajmowało się 21 pracowników²³. Przydzielenie im zadań miało formę pisemną i zawarto je w zakresach obowiązków służbowych pracowników, które odpowiadały zadaniom przypisanym poszczególnym wydziałom RZGW w Szczecinie.

¹⁹ Realizujący wybrane zadania Pionu Usług Wodnych.

²⁰ Realizujący wybrane zadania Pionu Zarządzania Środowiskiem Wodnym.

²¹ Realizujący wybrane zadania Pionu Zarządzania Środowiskiem Wodnym.

²² Realizujący wybrane zadania Pionu Zarządzania Środowiskiem Wodnym.

²³ Tj. Sześciu w RPC, trzech w RUK, sześciu w RZŚ, po dwóch w RUZ, RZI, RZŚ.

Wszyscy ww. pracownicy posiadali wykształcenie wyższe magisterskie, m.in. na kierunkach: zarządzanie i inżynieria produkcji, budownictwo morskie, transport morski, geodezja i kartografia, ochrona środowiska, inżynieria środowiska, geografia, hydrogeografia i geologia inżynierska, prawo, ochrona środowiska rolnego.

(akta kontroli str. 16-22)

W celu monitoringu stanu rzeki Odry (w tym wykonywania zadań z zakresu utrzymania szlaku żeglugowego i lustracji rzeki, również pod kątem występowania zanieczyszczeń, padłych zwierząt i obiektów obcych w wodzie) RZGW w Szczecinie posiadał sprzęt pływający w postaci: trzech łodzi motorowo-roboczych, statku kontrolno-inspekcyjnego, trzech pchaczy, czterech motorówek roboczych, pięciu barek towarowych, jednej łodzi aluminiowej i dziesięciu lodołamaczy. Ponadto RZGW w Szczecinie dysponował sześcioma samochodami terenowymi oraz dwoma dronami, za pomocą których określano obszar zagrożenia i wykonywano dokumentację fotograficzną.

(akta kontroli str. 319-338)

RZGW w Szczecinie posiadał informacje o czynnikach oddziałujących na jakość wód na obszarze regionu wodnego Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego w postaci baz danych oraz opracowań.

Oględziny²⁴ bazy presji pod względem sposobu jej prowadzenia, uzupełniania i aktualizacji, a także rodzaju zawartych w niej danych oraz tego jak ww. dane przekładają się na planowanie i realizowanie zadań RZGW w Szczecinie wykazały, że baza prowadzona była w formie elektronicznej i składała się z dwóch części, tj. bazy presji hydromorfologicznych²⁵ oraz bazy presji antropogenicznych²⁶. Zgodnie z oświadczeniem Kierownika Wydziału RZP ww. baza nie była uzupełniana przez pracowników RZGW w Szczecinie, została ona utworzona przez podmiot zewnętrzny na zlecenie KZGW.

Ww. bazy były aktualizowane w 2021 r., tj. w zakresie bazy hydromorfologicznej rozszerzono ją o osiem nowych obiektów (przeplawek dla ryb) oraz bazy antropogenicznej w zakresie warstwy zrzutu ścieków przemysłowych do kanalizacji o jeden punkt zrzutu.

(akta kontroli str. 964-994)

Kierownik Wydziału RZP oświadczyła: *Te bazy zostały sporządzone na potrzeby dokonania identyfikacji presji, a następnie na potrzeby opracowania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, a konkretnie na potrzeby opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami (II aPGW) na lata: 2022-2027, w tym na obszarze dorzecza Odry (...). Podczas prac nad aktualizacją planów gospodarowania wodami wykorzystywane są wyniki Państwowego Monitoringu Środowiska realizowanego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ), które obejmują ocenę stanu wód realizowaną w długich okresach pomiarowych (zgodnych z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej), w odróżnieniu od badań realizowanych przez WIOŚ w ramach kontroli interwencyjnych. (...) Dane zawarte*

²⁴ Przeprowadzone 23 stycznia 2023 r.

²⁵ Na którą składały się zbiory danych dotyczących: wód śródlądowych, w którym znajdowały się m.in. dane dotyczące drogowych i kolejowych budowli inżynierskich oraz elektrowni wodnych; prace utrzymaniowe, w którym znajdowały się m.in. dane dotyczące odcinków rzek, brzegów jezior/zbiorników, na których były prowadzone prace utrzymaniowe w okresie 2011-2016; wody przybrzeżne i przejściowe, w którym znajdowały się m.in. dane dotyczące nabrzeża i obrzeża; inne, który zawierał informacje związane z portami.

²⁶ Która składała się z dwóch etapów: etap I – pobory i zrzuty obejmował m.in. dane dotyczące zrzutów ścieków przemysłowych oraz poborów; etap II – baza presje pozostałe obejmował cztery zbiory danych, tj. dane charakteryzujące zlewnie (w tym m.in. o zasobności gleb w związku azotu i fosforu); inne dane charakteryzujące zlewnie (w tym m.in. o dzikich wysypiskach śmieci); punktowe presje antropogeniczne (w tym m.in. o składowiska odpadów oraz rozproszone źródła presji (w tym dane m.in. odpływach miejskich).

w bazach są podstawą do analiz, np.: do określenia dominującej presji na danym obszarze, określenia źródeł zanieczyszczeń (...).

(akta kontroli str. 964-965)

RZGW w Szczecinie posiadał informacje o czynnikach oddziałujących na jakość wód na obszarze regionu wodnego Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego także w formie opracowań pn.: „Analiza znaczących oddziaływań antropogenicznych wraz z oceną ich wpływu/oddziaływania na stan wód oraz oceną ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych”; „Przeprowadzenie pogłębionej analizy presji w celu ustalenia przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu wód dla wybranych jednolitych części wód powierzchniowych na obszarze działania RZGW w Szczecinie” z listopada 2017 r.; „Przegląd i aktualizacja wykazu wielkości emisji i stężeń substancji priorytetowych oraz innych substancji powodujących zanieczyszczenie, dla których zostały określone środowiskowe normy jakości na obszarze działania RZGW w Szczecinie” z października 2018 r.

(akta kontroli str. 946, 956-963)

Informacje o czynnikach oddziałujących na jakość wód wykorzystywane były do podejmowania działań w dziedzinie polityki wodnej celem uzyskania dobrego stanu wód, przede wszystkim przy: opracowywaniu planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy i ich aktualizacji oraz wniosków o ustanowienie obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych (w rozumieniu art. 139 ustawy Prawo wodne²⁷); dokonywaniu oceny dokumentacji przesłanej przez organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, uzgadnianiu warunków realizacji planowanego przedsięwzięcia, a także przy koordynacji i prowadzeniu postępowań dotyczących ocen wodnoprawnych.

(akta kontroli str. 951-953, 955)

Ogledziny²⁸ ewidencji i urzędów ewidencyjnych zawierających dane o czynnikach wpływających na stan wód znajdujących się we właściwości RZGW w Szczecinie, w tym posiadanego zbioru pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz otrzymywanych pomiarów ilości i jakości wprowadzanych ścieków wykazały, że Wydział RZI RZGW w Szczecinie prowadził w formie elektronicznej (bazy danych prowadzone w programie Microsoft Excel²⁹):

- od 2004 r. ewidencję pozwoleń wodnoprawnych oraz ewidencję pozwoleń zintegrowanych;
- od stycznia 2018 r. ewidencję ocen wodnoprawnych oraz ewidencję otrzymywanych od podmiotów (na podstawie art. 304 ustawy Prawo wodne) wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi.

Otrzymywane wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków ewidencjonowane były poprzez załączenie dokumentu (sprawozdania z przeprowadzonych pomiarów) w formacie pdf. W bazie prowadzonej w Ms Excel odnotowywano m.in.: podmiot, datę wpływu dokumentu (sprawozdania), obiekt, tytuł sprawy. Jednocześnie wyniki pomiarów były przechowywane w formie papierowej. Ponadto w RZGW w Szczecinie do prowadzonej ewidencji wykorzystywano oprogramowanie GIS, które jako system przestrzenny umożliwiał m.in. wizualizację lokalizacji wylotów, którymi były odprowadzane ścieki. Warstwy przestrzenne pozwalały na umieszczenie wylotu na mapie, a informacje wprowadzane do tabeli atrybutów umożliwiały jego powiązanie z pozwoleniem wodnoprawnym. W ewidencji pozwoleń wodnoprawnych załączane były skany decyzji, w ewidencji pozwoleń zintegrowanych przywołane były numery

²⁷ W okresie objętym kontrolą złożono jeden taki wniosek, tj. wniosek w sprawie ustanowienia obszaru ochronnego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 134 – zbiornik Dębno.

²⁸ Przeprowadzone 3 i 5 stycznia 2023 r.

²⁹ Dalej: Ms Excel.

decyzji, z uwagi na objętość dokumentacji decyzje były przechowywane w formie papierowej, nie odnotowywano szczegółowych warunków, na jakich została wydana decyzja. Bazy danych prowadzone w Ms Excel oraz GIS były wykorzystywane i uaktualniane przez pracowników RZGW w Szczecinie. Bazy te nie miały połączeń z innymi bazami danych, a import i eksport danych następował w sposób ręczny.

(akta kontroli str. 209-264, 308)

W ewidencji prowadzonej przez RZGW w Szczecinie³⁰ i w SIGW³¹ ujęto na obszarze działania RZGW w Szczecinie, według stanu na 1 lipca 2021 r. oraz 31 grudnia 2022 r. odpowiednio:

- 7 401 i 3 234 oraz 8 207 i 3 690 obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych;
- 157 i 20 oraz 164 i 21 obowiązujących pozwoleń zintegrowanych.

Ponadto w ewidencji prowadzonej przez RZGW w Szczecinie ujęto w ww. okresie odpowiednio: pięć i dziewięć ocen wodnoprawnych.

Kierownik Wydziału RZI oświadczył, że: dane zawarte w SIGW są gromadzone w celu udostępniania informacji na potrzeby petentów, raportowania do różnych instytucji.

(akta kontroli str. 210, 308, 341, 344-357)

W okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r. nie stwierdzono przypadków (decyzji wydanych przez Dyrektora RZGW w Szczecinie)³², w których obowiązujące pozwolenia podlegały zmianie dotyczącej ilości dopuszczalnych zrzutów ścieków i jakości ścieków mającej na celu ograniczenie negatywnego ich wpływu na stan wód.

(akta kontroli str. 209-264)

1.2. W 2022 r. obowiązywało łącznie 46 pozwoleń wodnoprawnych oraz pozwoleń zintegrowanych³³, na podstawie których wprowadzane były ścieki do rzeki Odry i jej dopływów. Na podstawie przedmiotowych decyzji w okresie III-IV kwartału 2021 r. oraz I-III kwartału 2022 r. wprowadzono do ww. wód³⁴ odpowiednio: 15,84 mln m³ i 23,30 mln m³ ścieków.

Zgodnie z wydanymi decyzjami wodnoprawnymi liczba punktowych źródeł zanieczyszczeń, tj. wylotów służących do wprowadzania ścieków do wód wyniosła 64.

(akta kontroli str. 201-203, 205-206)

Według informacji zawartych w ankietach, otrzymanych od 22 podmiotów odprowadzających ścieki przemysłowe do rzeki Odry i jej dopływów na podstawie obowiązujących je pozwoleń wodnoprawnych lub/i pozwoleń zintegrowanych – w okresie od 1 lipca 2021 do dnia udzielenia odpowiedzi³⁵ odprowadziły one łącznie 30,8 mln m³ ścieków, wśród których znajdowało się m.in. co najmniej: 472,6 ton azotu ogólnego; 275,6 ton chlorków i siarczanów; 75 ton sodu; 20,9 ton zawiesin ogólnych; 16,6 ton fosforu ogólnego; 431,1 kg żelaza; 269,9 kg rtęci; 161,5 kg cynku; 86,9 kg węglowodorów ropopochodnych; 64,9 kg niklu; 36,1 kg chromu ogólnego; 29,5 kg miedzi; 27,5 kg glinu; 14,2 kg ołowiu; 2,6 kg kadmu; 2,3 kg arsenu; 2,3 kg talu; 0,28 kg srebra.

(akta kontroli str. 1066-1069, 1071-1072)

Badanie 10 pozwoleń wodnoprawnych pod względem obowiązujących w RZGW w Szczecinie zasad i trybu ich wydawania wykazało m.in., że:

³⁰ W bazach danych w MS Excel oraz GIS.

³¹ Prowadzonym przez PGW WP w Informatycznym Systemie Osłony Kraju; dalej: ISOK.

³² Na podstawie ewidencji prowadzonej przez RZGW w Szczecinie stwierdzono siedem przypadków (decyzji wydanych przez ZZ), w których obowiązujące pozwolenia podlegały zmianie m.in. w zakresie: dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń dla ścieków odprowadzanych do gruntu; dopuszczalnych wielkości wskaźników zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych (wykreślenie parametru - odczynu pH); uszczegółowienia sposobu pobierania próbek ścieków, zmiany sposobu badania jakości ścieków; wartości współrzędnych geodezyjnych wylotu ścieków oraz średnicy wylotu.

³³ Wydanych przez Dyrektora RZGW w Szczecinie, Dyrektora ZZ w Szczecinie, Starostów, Prezydenta Miasta w Szczecinie, Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego.

³⁴ Według danych pozyskanych przez RZGW w Szczecinie od Wydziału Opłat ZZ w Szczecinie.

³⁵ Ostatnia z odpowiedzi obejmowała dane według stanu na 12 stycznia 2023 r.

- każdorazowo wydanie pozwolenia wodnoprawnego poprzedzone było analizą operatu wodnoprawnego oraz badaniem jego zgodności z obowiązującymi w tym względzie przepisami prawa;
- występowały przypadki wzywania podmiotu wnoszącego o wydanie pozwolenia do: uzupełnienia i poprawienia dokumentacji wodnoprawnej (pięć spraw); złożenia pisemnych wyjaśnień (jedna); złożenia pisemnych wyjaśnień i dokonania korekty ww. dokumentacji (jedna);
- w przypadku dwóch postępowań wystąpiono o wydanie opinii czy zamierzone korzystanie z wód wymagałoby nałożenia dodatkowych obowiązków ograniczających negatywne działanie na zagrożoną jednolitą część wód powierzchniowych oraz o współdziałanie w trybie art. 7b ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego³⁶ w celu potwierdzenia zgodności założeń zawartych we wniosku i dokumentacji wodnoprawnej z postanowieniami planu zagospodarowania przestrzennego;
- w jednym przypadku (elektrowni) wydane pozwolenie wodnoprawne zawierało zapisy mające na celu regulację temperatury zrzutów, tj. dotyczące maksymalnej jej wysokości (35°C) oraz konieczności dokonywania pomiaru temperatury wprowadzanych do środowiska ścieków przemysłowych – wód chłodniczych w okresie doby, w odstępach nie większych niż dwie godziny w trakcie korzystania z usług wodnych;
- w pięciu badanych przypadkach w wydanych pozwoleniach wodnoprawnych nałożono na podmiot dodatkowy obowiązek dokonywania pomiarów stanu wód przed i za miejscem zrzutu ścieków, w pozostałych pięciu przypadkach takiego obowiązku nie nałożono.

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *W trakcie wydania przedmiotowych pozwoleń wodnoprawnych organ wziął pod uwagę przedłożone przez Wnioskodawców wyniki badań analitycznych przez akredytowane laboratorium w zakresie jakości oczyszczonych ścieków przemysłowych zawierających wskaźniki zanieczyszczeń. Po analizie przedłożonych wyników badań tutejszy Organ uznał, że ilość substancji zanieczyszczających w odprowadzanych oczyszczonych ściekach przemysłowych nie będzie stanowiła realnego zagrożenia dla wód powierzchniowych płynących. Dodatkowo, zgodnie z art. 304 ust. 1 ustawy Prawo wodne, podmioty korzystające z usług wodnych są obowiązane do przekazywania wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym. Na podstawie wyżej wymienionych wyników nie stwierdzono podwyższonej ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska wodnego. Ponadto organ wziął pod uwagę również fakt, iż wody powierzchniowe płynące Odry od Parnicy do ujścia (JCWP RW6000211999) oraz Odra od Odry Zachodniej do Parnicy (PLRW6000211971) objęte są już Państwowym Monitoringiem Środowiska, których wyniki publikowane są przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.*

(akta kontroli: str. 753-756, 757- 772)

W sprawie sposobu dokonywania oceny czy działalność wskazana przez wnioskodawcę we wniosku o udzielenie pozwolenia wodnoprawnego zagrozi/nie zagrozi osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla części wód objętych wnioskiem Kierownik Wydziału RUZ wyjaśniła: *Analizujemy plan gospodarowania wodami oraz jednolite części wód. Sprawdzamy czy jednolite części wód są zagrożone; gdy okaże się, że są zagrożone sprawdzamy wytyczne co do tych części wód oraz czy jest przesunięty termin osiągnięcia celów środowiskowych. W sytuacji, gdy ww. termin został przesunięty, to możemy wydać takie pozwolenie. Do 23 grudnia 2021 r. obowiązywało Rozporządzenie nr 3/2014 Dyrektora Regionalnego Zarządu*

³⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2000 ze zm.; dalej: Kpa.

Gospodarki Wodnej w Szczecinie z dnia 3 czerwca 2014 r. w sprawie ustalenia warunków korzystania z wód regionu wodnego Dolnej Odry i Pomorza Zachodniego (zmieniane w 2016 r. i 2017 r.). To rozporządzenie było dla nas bardzo pomocne, ponieważ można było m.in. w jasny sposób zweryfikować czy (...) wydać pozwolenie czy odmówić. Zawierało ono metodyki np.: w zakresie obliczenia przepływu nienaruszalnego (...). Aktualnie nie ma podstawy prawnej do wydania nowego rozporządzenia, w miejsce dotychczasowego. Działamy na podstawie ustawy Prawo wodne i rozporządzeń, w oparciu o które można zbudować ogólny pogląd, czy działania podmiotów będą zagrażać środowisku, bądź nie (...).

(akta kontroli: str. 555)

W sprawie ustalenia sposobu dokonywania pomiarów ilości i jakości ścieków w wydawanych pozwoleniach wodnoprawnych Kierownik Wydziału RUZ wyjaśniła: (...) Sposób ten musi być zgodny z rozporządzeniem, np.: częstotliwość wykonywania pomiarów jest wprost wskazana w rozporządzeniu. Powyższe dane są przez nas weryfikowane. Pomiar ilości ścieków jest mierzony w różny sposób – za pomocą urządzeń takich jak przepływomierz lub na podstawie ilości pobranej wody, która jest ustalana z odczytu wodomierza (zamknięty obieg technologiczny, tj. ilość pobranej wody obrazuje jednocześnie ilość wytworzonych i wprowadzanych do środowiska ścieków). W przypadku ustalania ilości ścieków (a także ich jakości) ważne jest także sprawdzenie, czy zakład wskazał cel pozwolenia wodnoprawnego, gdyż wynika z niego jakie ścieki będą odprowadzane (np.: przemysłowe, bytowo-socjalne). Częstotliwość pomiarów jest określana na podstawie rozporządzeń. W pierwszej kolejności klasyfikujemy ścieki, następnie zestawiamy je z tabelami stanowiącymi załączniki do rozporządzeń, w których wskazane jest ile razy pomiary powinny być dokonywane. Te informacje nie muszą być wpisywane do pozwoleń wodnoprawnych, ale podmioty mają problemy z ich znalezieniem w przepisach prawa, dlatego wpisujemy takie dane w pozwolenia. Co do zasady przy określaniu częstotliwości pobierania próbek ścieków wprowadzanych do wód do celów oznaczania wartości substancji zanieczyszczających przyjmujemy wprost częstotliwość wskazaną w rozporządzeniu. Weryfikujemy także czy dane wpisane w operatach wodnoprawnych zgadzają się z rozporządzeniami. Weryfikacji jakości ścieków wskazanych w operatach wodnoprawnych dokonujemy poprzez analizę sprawozdania z wykonanych badań.

(akta kontroli: str. 557)

W sprawie dokonywania bilansowania ładunków zanieczyszczeń, na których odprowadzanie wyrażona jest zgoda w pozwoleniach wodnoprawnych Kierownik Wydziału RUZ wyjaśniła: Nie dokonujemy bilansu takich ładunków. Wynika to z tego, że praktycznie musielibyśmy brać pod uwagę wszystkie pozwolenia, w tym te, co do których trwają postępowania. Taka baza elektroniczna ma dopiero powstać w przyszłości. (...) Pracownicy Wydziału Zgód Wodnoprawnych przy wydawaniu takiej ilości pozwoleń nie są w stanie robić takiego bilansowania (...) Pomocna byłaby już chociażby informacja, ile pozwoleń i jakich wydano na terenie objętym wnioskiem, ale ja takich informacji często nie mam. Jeżeli wiem, że na terenie, którego dotyczy wniosek znajduje się inny zakład przemysłowy, to bierzemy taką okoliczność pod uwagę. W ramach przykładu można wskazać sytuacje związane z portem, ponieważ w takim przypadku jesteśmy w stanie zweryfikować co się dzieje w rejonie tego konkretnego portu, ale nie wiem już na przykład jakie są postępowania w Zarządzie Zlewni prowadzone w tym momencie odnośnie tego terenu. RZGW w Szczecinie działa na obszarze czterech Zarządów Zlewni, nadto pozwolenia wydawane były także przez starostów i marszałków. Te wszystkie pozwolenia należałoby wziąć pod uwagę, a informacje z nich wynikające nanieść na mapy; taki instrument byłby nam bardzo pomocny.

(akta kontroli: str. 557-558)

Analiza próby 40 pozwoleń wodnoprawnych wydanych przez Prezydenta, Starostów³⁷ i Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego³⁸ dotyczących dorzecza Odry, obowiązujących w okresie objętym kontrolą (z 298 pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych³⁹) wykazała, że łączna maksymalna ilość ścieków wprowadzanych do Odry (rocznie) na podstawie ww. pozwoleń wyniosła 6,2 mln m³. Średnie dobowe stężenie substancji zanieczyszczających wprowadzanych do środowiska wraz ze ściekami wyniosło m.in. w zakresie: zawiesin ogólnych od 35 do 100 mg/l, węglowodorów ropopochodnych 15 mg/dm³, żelaza ogólnego 10 ml/l.

(akta kontroli str. 1073-1229)

Ogłędziny⁴⁰ przeprowadzone na próbie ww. 40 pozwoleń wodnoprawnych wykazały, że wszystkie ww. pozwolenia ujęto w bazach prowadzonych w Ms Excel. Ponadto w bazie GIS odnotowano ilości zrzutów ścieków do wód lub do ziemi zgodnie z informacjami z ww. pozwoleń wodnoprawnych.

W przypadku 39 pozwoleń nie zaewidencjonowano ich w SIGW, w konsekwencji nie odnotowano także danych dotyczących wielkości zrzutów ścieków do wód lub do ziemi według wartości rzeczywistych i informacji z pozwoleń, *co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”*.

(akta kontroli str. 339-357)

Ponadto ogłędziny⁴¹ baz danych prowadzonych w GIS wykazały, że nie odnotowano w nich informacji dotyczących wielkości rzeczywistych poborów wód oraz ilości i jakości ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi za cały 2021 r.; ostatnie wpisane dane w tym zakresie dotyczyły roku 2020. Wskazuje to na brak monitoringu i weryfikacji wpływu ww. wyników przez RZGW w Szczecinie. Powyższe *opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”*.

(akta kontroli str. 209-214, 220)

1.3. W okresie 2021-2022 (do 31 lipca) do RZGW w Szczecinie nie wpłynęły skargi ani wnioski w rozumieniu art. 227 i art. 241 Kpa wskazujące na zły stan wód w rzekach.

W ww. okresie otrzymano 14 zawiadomień w tym przedmiocie, z czego:

- trzy dotyczyły zanieczyszczeń wód rzeki Odry spowodowanych wyciekami substancji ropopochodnych⁴²; nie ustalono źródła zanieczyszczenia;
- sześć odnosiło się do zidentyfikowania śniętych ryb w wodach⁴³; potencjalnych przyczyn upatrywano w: wystąpieniu tzw. „przyduchy”; zanieczyszczeniu chemicznym; odprowadzaniu nieoczyszczonych ścieków; spuszczeniu wody z jednego ze stawów hodowlanych; ingerencji w instalację kanalizacji sanitarnej podczas wykonywania robót budowlanych;
- dwa przypadki dotyczyły padliny zwierzęcej⁴⁴;

³⁷ Tj. polickiego, łobeskiego i goleniowskiego; dalej: Starostwie.

³⁸ Dalej: Marszałek.

³⁹ Wydanych i pozyskanych od Prezydenta Miasta Szczecin (dalej: Prezydent), dziewięciu Starostów (gryfińskiego, myśliborskiego, drawskiego, goleniowskiego, gorzowskiego, łobeskiego, polickiego, choszczeńskiego, stargardzkiego) oraz Marszałka. Informacje pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁴⁰ Przeprowadzone 1 i 9 lutego 2023 r.

⁴¹ Przeprowadzone 3 stycznia 2023 r.

⁴² Zlokalizowanych: wzdłuż lewego brzegu, na odcinku od Kanału Zielonego, Wyspy Jaskółczej, do okolic Wałów Chrobrego w Szczecinie (dwa zgłoszenia z 24 marca 2021 r.) oraz na wysokości Dworca Głównego w Szczecinie (14 czerwca 2022 r.).

⁴³ Kanału kurowskiego na wysokości m. Kurów (26 czerwca 2021 r.); rzeki Liśnicy (27 lipca 2021 r.); rzeki Sapólna (27 lipca 2021 r. i 1 września 2021 r.); stawów na rzece Leśnica (22 grudnia 2021 r.) oraz w wodach rzeki Kosy w miejscowości Dębno (25 czerwca 2022 r.)

⁴⁴ Zgłoszenia: z 29 stycznia 2021 r. (rzeka Bukowa), 12 lipca 2021 r. (kanał Siekierkowski).

- trzy zgłoszenia dotyczyły odpowiednio: zatonięcia jednostki pływającej⁴⁵; pozostałości po fragmentach styropianu⁴⁶ oraz pozostałości po wykaszaniu traw⁴⁷.
(akta kontroli str. 904-911)

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *zgłoszenia kierowane były przeważnie poprzez kontakt telefoniczny lub e-mail. Wydział RPC po otrzymaniu zawiadomienia przekazywał otrzymane wiadomości do odpowiednich, podległych zarządów zlewni lub właściwych nadzorów wodnych lub obiektów hydrotechnicznych. Współpracowano również z Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska, odpowiednimi urzędami oraz służbami mundurowymi.*

(akta kontroli str. 906)

Spośród 14 zgłoszeń dotyczących bezpośrednio zanieczyszczenia wód w rzekach, w czterech przypadkach wskazano na potencjalne podmioty odpowiedzialne za powstałe zdarzenia. RZGW w Szczecinie przeprowadziło kontrolę gospodarowania wodami w jednym z ww. podmiotów, w stosunku do którego – po jej zakończeniu - wydano zarządzenie pokontrolne.

(akta kontroli str. 907-911, 944-945)

Zastępca Dyrektora RZGW w Szczecinie wyjaśniła: *Na zgłoszenie nr 18 Dyrektor RZGW przeprowadził kontrole gospodarowania wodami (...). Za podstawę nie podejmowania dalszych czynności w ramach kontroli gospodarowania wodami w zakresie zgłoszenia nr (...) 12, 14 i 20 przyjęto: (...) art. 335 ust. 5 pkt 1 Prawa wodnego, zgodnie z którym kontrolę gospodarowania wodami w zakresie przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy lub przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach zintegrowanych; dotyczącą pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami wykonuje Inspekcja Ochrony Środowiska, która była na miejscu i prowadziła swoje czynności (...). W przypadku gdy zakład kontrolowany nie posiada pozwolenia wodnoprawnego (w tym pozwolenia zintegrowanego) zastosowane mają przepisy karne (...) W przypadku zgłoszenia nr 14 zawiadomiono Policję (...). Wobec Przedsiębiorstwa (...) Sp. z o.o. w Nowogardzie (zgłoszenie nr 12 i 14) Dyrektor RDOŚ w Szczecinie nałożył obowiązek wykonywania pomiarów zawartości substancji w wodach rzeki Sapółna, doprowadzalnika ścieków i ścieku oczyszczonego w miejscu zrzutu oraz ilości ścieków odprowadzanych w sytuacjach nieprawidłowego funkcjonowania (...).*

(akta kontroli str. 788, 797-799, 931-943)

1.4. W okresie 2021-2022 (do 31 lipca) przeprowadzono łącznie 26 kontroli gospodarowania wodami, w tym pięć dotyczących urządzeń odprowadzających ścieki oraz wody opadowe lub roztopowe. Cztery kontrole (z pięciu) dotyczyły podmiotów nie posiadających w momencie kontroli ważnych pozwoleń wodnoprawnych; jedna - podmiotu posiadającego ważne pozwolenie wodnoprawne.

(akta kontroli str. 188, 842-849)

W sprawie liczby przeprowadzonych kontroli gospodarowania wodami Zastępca Dyrektora RZGW w Szczecinie wyjaśniła: *(...) W 2021 r. zrealizowano 9 z 20 planowanych kontroli oraz 11 kontroli doraźnych. Na przyczynę niezrealizowania przez Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami RZGW w Szczecinie w 2021 r. kontroli złożyły się m.in. ograniczenia wyjazdów terenowych związane z pandemią COVID-19. Plan kontroli na 2022 r. obejmuje niewykonane kontrole w 2021 r. (...).*

(akta kontroli: str. 792)

⁴⁵ Rzeka Bukowa (8 listopada 2021 r.).

⁴⁶ Rzeka Wieprza (25 września 2021 r.).

⁴⁷ Rzeka Bukowa (7 lipca 2022 r.).

W sprawie wpływu kryzysu ekologicznego na rzece Odrze w 2022 r. na planowanie kontroli gospodarowania wodami w roku 2023 Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) z uwagi na sytuację kryzysową w roku 2022 na rzece Odrze, w planie kontroli gospodarowania wodami na rok 2023 zwrócono szczególnie uwagę na skontrolowanie legalności korzystania z wód i wykonania urządzeń wodnych w przedsiębiorstwach wodociągowo-kanalizacyjnych, pod kątem odprowadzania ścieków do wód stanowiących istotne zagrożenie dla środowiska wodnego rzeki Odry. Pod uwagę wzięto zrzuty z przelewów burzowych, które w sposób samoczynny mogą odprowadzać do rzeki Odry nadmiar wody deszczowej częściowo zmieszanej ze ściekami oraz wyloty urządzeń kanalizacyjnych służących do odprowadzania ścieków z terenów oczyszczalni komunalnych do dopływów rzeki Odry (...).

(akta kontroli: str. 1232)

Analiza dokumentacji ww. pięciu kontroli dotyczących urządzeń odprowadzających ścieki lub wody opadowe i roztopowe wykazała, że:

- zostały przeprowadzane w zakresie: korzystania z wód oraz ochrony zasobów wodnych; przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy; utrzymywania wód oraz urządzeń wodnych; ustalenia wysokości opłaty zmiennej za korzystanie z usług wodnych;
- w jednym przypadku termin kontroli był zbieżny z terminem zawiadomienia o jej przeprowadzaniu; w czterech przypadkach okres pomiędzy terminem kontroli, a skierowaniem zawiadomienia o jej przeprowadzeniu wynosił od czterech do osiemnastu dni; kontrole przeprowadzono w godzinach urzędowania RZGW w Szczecinie;

- we wszystkich badanych kontrolach wnioskowano o udostępnienie stosownej dokumentacji, żądano udzielenia ustnych informacji oraz przeprowadzono oględziny; w żadnej z objętych badaniem kontroli nie skorzystano z innych uprawnień kontrolerskich przewidzianych w art. 336 ust. 1 Prawa wodnego (np. z możliwości przeprowadzenia pomiarów lub badań);

Zastępca Dyrektora RZGW w Szczecinie wyjaśniła: *Przeprowadzający ww. kontrole nie skorzystali z innych możliwości (...), o których mowa w art. 336 ust. 1 ustawy Prawo wodne (...) opierając się na doświadczeniu zawodowym oraz mając na uwadze, że uzyskane materiały w toku kontroli są wystarczające do podjęcia dalszych czynności.*

- w jednym przypadku (na pięć) w aktach kontroli zawarto dokumentację fotograficzną, za pomocą której utrwalono przebieg i wyniki oględzin; w pozostałych przypadkach – czynności te utrwalono poprzez sporządzenie protokołu oględzin;

Zastępca Dyrektora RZGW w Szczecinie wyjaśniła: (...) *Dyrektor RZGW w Szczecinie gromadzi zdjęcia z kontroli w wersji cyfrowej na serwerze ze względu na ekologię. Zdjęcia ze sprawy (...) zostały wydrukowane z uwagi na ich skierowanie do organów ścigania (...).*

- RZGW w Szczecinie nie posiadał informacji czy korzystający ze środowiska utrwalają wyniki własnych pomiarów wody oraz w jaki sposób tego dokonują.

(akta kontroli str. 773-783, 796-797)

1.5. W latach 2021-2022 (do 31 lipca) w RZGW w Szczecinie - w ramach identyfikowania nielegalnych urządzeń wodnych (wylotów) odprowadzających ścieki oraz wody opadowe lub roztopowe - przeprowadzono łącznie pięć kontroli gospodarowania wodami. Analiza dokumentacji z ww. kontroli wykazała, że przy typowaniu podmiotów brano pod uwagę w szczególności wnioski ZZ o ich przeprowadzenie m.in. ze względu na konieczność ustalenia czy dany podmiot w dalszym ciągu korzysta z wód i czy posiada stosowne pozwolenie wodnoprawne oraz wnioski KZGW o przeprowadzenie takich kontroli (wynikające z informacji

nadesłanych przez osoby fizyczne oraz z toczącego się postępowania mającego na celu identyfikację nielegalnych urządzeń wodnych).

(akta kontroli str. 188, 773-783)

Przedmiotowe kontrole wykonywane były w oparciu o Zasady prowadzenia kontroli gospodarowania wodami obowiązujące w PGW WP. Zgodnie z ww. zasadami kontrole doraźne przeprowadzało się obligatoryjnie na polecenie ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej lub Prezesa WP; kontrole te mogły być także przeprowadzone z urzędu, po otrzymaniu uzasadnionej informacji wskazującej na prawdopodobieństwo wystąpienia uchybień.

(akta kontroli str. 810-838)

Identyfikacja nielegalnych urządzeń (wylotów) służących do odprowadzania do rzek ścieków, wód opadowych i roztopowych oraz kanalizacji odpadów burzowych była dokonywana w ramach osobnego postępowania, zainicjowanego pismem Prezes PGW WP z 30 lipca 2021 r. W treści ww. pisma polecono przeprowadzenie identyfikacji i lokalizacji wylotów, dokonania oceny legalności ich wykonania oraz wykorzystywania. Za koordynację przedmiotowych działań odpowiadali Dyrektorzy RZGW, a wstępną informację z wykonanych przeglądów należało przedłożyć do 25 sierpnia 2021 r. W wykonaniu ww. polecenia RZGW w Szczecinie według stanu na 25 sierpnia 2021 r. poddał weryfikacji formalno-prawnej 1215 wylotów, z czego większość dotyczyła odprowadzania wód na terenie miast z powyżej 50 tys. mieszkańców.

Od 30 września 2021 r. realizacja ww. zadania wykonywana była w oparciu o wytyczne przekazane przez KZGW. W ramach działań podejmowanych w celu ustalenia legalności korzystania z wód nakazano zweryfikować m.in. cel i zakres korzystania z wód. W ramach działań związanych z legalnością urządzenia zalecano ustalanie m.in. daty wykonania wylotu oraz podmiotu, który wykonał urządzenia wodne na podstawie pozwolenia wodnoprawnego.

(akta kontroli str. 793, 850-862, 885-903)

Pismem z 1 czerwca 2022 r. Prezes PGW WP polecił - w celu skoordynowania i ujednoczenia ww. działań - wyznaczyć w RZGW oraz ZZ koordynatorów, za pośrednictwem których miał być sprawowany bezpośredni nadzór nad realizacją zadań. Nadto przekazał wytyczne obejmujące proponowany schemat działań. Zgodnie z ww. wytycznymi: w wydziałach RZGW należało wytypować osoby wspomagające koordynatorów; dane opracowane w formie tabelarycznej należało przekazywać do koordynatora ZZ celem dalszej weryfikacji; w sytuacji wystąpienia wątpliwości co do stanu faktycznego należało obligatoryjnie przeprowadzić wizje w terenie⁴⁸; po uzyskaniu informacji od innych organów oraz potwierdzeniu stanu faktycznego w terenie, koordynator ZZ przekazywał raz na kwartał do koordynatora RZGW uzupełnione dane w postaci tabel; koordynator RZGW co kwartał przekazywał stan wykonania zadania do KZGW.

(akta kontroli str. 866-877)

W ramach realizacji ww. polecenia RZGW w Szczecinie wyznaczył koordynatora i trzy osoby wspomagające jego pracę. W skierowanych do KZGW wiadomościach e-mail z 31 sierpnia 2022 r. (obejmującej pełne dane za II kwartał) oraz 20 października 2022 r. (dane za III kwartał) wskazano, że w ramach weryfikacji formalno-prawnej czynnych i nieczynnych urządzeń wodnych służących do odprowadzania do rzek ścieków i wód opadowych lub roztopowych weryfikacji poddano 1132 wyloty.

(akta kontroli str. 851-852, 877)

⁴⁸ Decyzję w tym zakresie podejmował Dyrektor lub Zastępca Dyrektora ZZ, a wykonywali ją pracownicy ZZ oraz NW.

W sprawie zweryfikowanego na 31 grudnia 2022 r. obszaru Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *z uwagi na specyfikę pojedynczego wylotu, jako parametru punktowego, wskaźnikiem charakteryzującym ten ciągły proces weryfikacji formalno-prawnej jest ilość pozycji podlegającej weryfikacji. (...) Zarządy Zlewni oraz Nadzory Wodne przeprowadzają dalszą weryfikację, w tym weryfikację podczas wizji terenowej, celem ustalenia stanu faktycznego wylotów w trybie wskazanym przez kierowników tych jednostek. Wytyczne z dnia 1 czerwca 2022 r. nie wskazywały szczegółowej metodyki działania poszczególnych Zarządów Zlewni i Nadzorów Wodnych (...) Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami nie posiada narzędzi ani wskaźnika (poza liczbą pozycji objętych weryfikacją) który mógłby zobrazować etap weryfikacji formalno-prawnej wylotów.*

(akta kontroli str. 881)

W ramach ww. działań – odnoszących się wyłącznie do rzeki Odry - zidentyfikowano łącznie 174 wyloty, z czego 82 stanowiło przedmiot ważnych pozwoleń wodnoprawnych.

Spośród pozostałych 92 wylotów: 13 pozostawało nieczynnych; w stosunku do 34 potwierdzono nielegalność; odnośnie 34 podjęto działania formalno-prawne⁴⁹; nie wydano żadnej decyzji administracyjnej w przedmiocie legalizacji urządzenia wodnego ani jego likwidacji⁵⁰.

(akta kontroli str. 865)

1.6. Na obszarze właściwości terytorialnej RZGW w Szczecinie (według stanu na 29 grudnia 2022 r.) zidentyfikowano łącznie 5420 urządzeń wodnych (wylotów), z czego 3275 stanowiło przedmiot ważnych pozwoleń wodnoprawnych. Odnośnie pozostałych 2145 wylotów jedynie w stosunku do 231 podjęto działania formalno-prawne, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

Nielegalność potwierdzono w przypadku 205 wylotów, z czego dwa zostały zalegalizowane, jeden - zlikwidowany.

(akta kontroli str. 863-864)

Analiza dokumentacji pięciu kontroli gospodarowania wodami, w wyniku których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie odprowadzania ścieków i wód opadowych lub roztopowych, wykazała, że:

- w każdej z badanych kontroli wydano zarządzenia pokontrolne;
- zarządzenia pokontrolne obejmowały zalecenia dotyczące m.in.: uregulowania stanu faktycznego z obowiązującym stanem prawnym poprzez uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego; formalnego uregulowania stwierdzonych w wyniku kontroli zmian i odstępstw od obowiązującej podmiot kontrolowany decyzji w zakresie korzystania z usługi wodnej; przesłania do właściwego miejscowo ZZ wypełnionych oświadczeń podmiotu obowiązującego do ponoszenia opłat za usługi wodne w celu ustalenia wysokości opłaty zmiennej za odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej za wskazany okres; przedłożenia informacji potwierdzającej zamiar zachowania (legalizacji) bądź likwidacji urządzenia wodnego; utrzymywania w dobrym stanie technicznym, eksploatacyjnym i sanitarnym urządzeń wodnych, służących do odprowadzania wód opadowych i roztopowych oraz odbiorników w obrębie wylotu; przedłożenia dokumentacji w zakresie dotyczącym zastosowania innych niż w operacie wodnoprawnym urządzeń oczyszczających wraz z analizą i obliczeniami, z których

⁴⁹ Polegające m.in. na wystosowaniu przez Dyrektora ZZ w Szczecinie pism do Gminy Miasta Szczecin, Starosty Polickiego i Wójta Gminy Kolbaskowo z prośbą o przekazanie informacji w sprawie wylotów oraz pism do podmiotów korzystających z usług wodnych bez pozwolenia wodnoprawnego informujących o konieczności posiadania takiego pozwolenia.

⁵⁰ Wydano pięć decyzji administracyjnych (w stosunku do 17 wylotów) udzielających pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków i wód opadowych lub roztopowych do rzeki Odry.

powinno wynikać, czy zastosowane urządzenia oczyszczające o przepustowości nominalnej mniejszej niż pierwotnie zakładano są wystarczające do oczyszczania wód opadowych i roztopowych ze zlewni obiektu;

- zarządzenia pokontrolne w trzech badanych przypadkach zostały wydane w terminie od 13 do 67 dni licząc od dnia przeprowadzenia czynności kontrolnych; w przypadku dwóch kontroli – zarządzenia pokontrolne zostały wydane w terminie 449 dni i 168 dni od przeprowadzenia ww. czynności, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;

- w dwóch badanych przypadkach zalecenia zawarte w zarządzeniach pokontrolnych zostały zrealizowane; w dwóch przypadkach realizacja ww. zaleceń pozostawała w toku; w jednym przypadku zalecenie dotyczące uregulowania stanu faktycznego z obowiązującym stanem prawnym korzystania z usługi wodnej poprzez uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego zostało uznane za zrealizowane jedynie na podstawie informacji o złożeniu przez podmiot kontrolowany wniosku o wydanie ww. pozwolenia, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;

- poza jednym przypadkiem realizowanie zaleceń zawartych w zarządzeniach pokontrolnych było monitorowane;

- na pięć badanych kontroli, w jednym przypadku skierowano do ZZ wnioski o wszczęcie z urzędu postępowania w sprawie legalizacji wykonanego urządzenia wodnego.

(akta kontroli str. 773-783)

1.7. W zakresie jednolitych części wód powierzchniowych⁵¹, dla których stwierdzono zagrożenie nieosiągnięcia celów środowiskowych Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *identyfikacja znaczących oddziaływań antropogenicznych w odniesieniu do JCWP rzecznych i związana z nią analiza przyczyn zagrożenia JCWP została przeprowadzona na podstawie analizy: stopnia wiarygodności oceny stanu wód z lat 2010-2013, występujących przekroczeń wskaźników lub grup wskaźników, sposobów korzystania z wód zlewni i jej zagospodarowania, przewidywanych efektów realizacji działań podstawowych, ujętych w planie oraz przy zastosowaniu ww. założeń dotyczących oceny ryzyka nieosiągnięcia przez JCWP celów środowiskowych. W ramach ww. analiz w regionie wodnym Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego zidentyfikowano następujące przyczyny zagrożenia JCWP rzecznych nieosiągnięciem celów środowiskowych (...) Rolnictwo – w przypadku 19 JCWP; Gospodarka komunalna – w przypadku 19 JCWP; Przemysł – w przypadku 4 JCWP; Niska emisja – w przypadku 13 JCWP; Hydromorfologia – w przypadku 19 JCWP; Nierozpoznana presja – w przypadku 144 JCWP (...). W trakcie obowiązywania planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry przyjętego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, tj. w trakcie III cyklu planistycznego prowadzono prace nad aktualizacją oceny zagrożenia osiągnięcia celów środowiskowych przez JCWP i analizą przyczyn tego zagrożenia – na potrzeby opracowania kolejnej (drugiej) aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (II aPGW), która ma zostać przyjęta rozporządzeniem ministra właściwego ds. gospodarki wodnej i będzie obowiązywać w kolejnym cyklu planistycznym. W tym celu przeprowadzono analizę presji na poziomie ogólnokrajowym – w ramach pracy pn. „Analiza znaczących oddziaływań antropogenicznych wraz z oceną ich wpływu na stan wód oraz oceną ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych” (...).*

(akta kontroli str. 183-186)

⁵¹ Dalej: JCWP.

W treści ww. analizy przedstawiono m.in.: procentowy udział rodzajów presji znaczącej dla zaktualizowanych jednolitych części wód powierzchniowych⁵² rzecznych w RZGW w Szczecinie⁵³; liczby aJCWP zagrożonych nieosiągnięciem celu środowiskowego oraz liczby aJCWP wskazanych do derogacji, w odniesieniu do RZGW w Szczecinie⁵⁴.

(akta kontroli str. 958-959)

Odnośnie ww. analizy Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *Wyniki tej analizy oraz dokonana na potrzeby II aPGW ocena postępu w osiągnięciu celów środowiskowych przez poszczególne JCWP (...) stanowiły punkt wyjścia dla sporządzenia oceny ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych przez poszczególne JCWP, a następnie do zaprogramowania dla nich odpowiednich działań w ramach zestawów działań oraz jeżeli jest to uzasadnione – objęciem ich tzw. derogacjami, tj. odstępstwami w zakresie osiągnięcia celów środowiskowych. W następstwie ww. działań w zestawie działań dla JCWP rzecznych stanowiącym załącznik do projektu II aPGW wskazano następujące działania związane z przeprowadzeniem dodatkowego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych:*

RWH_01.05 Dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych (...) Działanie to zostało wskazane w projekcie II aPGW dla 66 JCWP rzecznych z obszaru administrowanego przez RZGW w Szczecinie;

RWP_06.01 Kontrola gospodarowania wodami oraz przeglądy pozwoleń wodnoprawnych (...) Działanie to zostało wskazane w II aPGW dla 18 JCWP rzecznych z obszaru administrowanego przez RZGW w Szczecinie.

Realizacja ww. działań zacznie obowiązywać wraz z wejściem w życie rozporządzenia ustanawiającego II aktualizację planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (...).

(akta kontroli str. 185-186)

RZGW w Szczecinie nie przeprowadził przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych, a także realizacji tych pozwoleń, który należało wykonać co najmniej raz na cztery lata (art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne), co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

W okresie ostatnich czterech lat przeprowadzono częściowy przegląd obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych, który zainicjowany został poleceniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej i który dotyczył podmiotów prowadzących działalność w zakresie oczyszczania ścieków. Przedmiotowy przegląd obejmował przede wszystkim analizę zapisów dotyczących awaryjnego funkcjonowania instalacji. Nadto w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze w listopadzie 2022 r. rozpoczęto przegląd sześciu pozwoleń wodnoprawnych związanych z wprowadzaniem ścieków do rzeki Odry i jej dopływów, który do dnia zakończenia czynności kontrolnych NIK (tj. 17 lutego 2023 r.) pozostawał w trakcie realizacji, co opisano w pkt 2.5. wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 999-1019)

KZGW pismem z 30 czerwca 2021 r. przekazał wytyczne co do sposobu i zakresu wykonywania przeglądów pozwoleń wodnoprawnych na podstawie art. 416 ust. 1

⁵² Dalej: aJCWP.

⁵³ Tj. presje: hydromorfologiczna (79,6%); na elementy biologiczne zależne od trofii (31,2%); na elementy biologiczne zależne od hydromorfologii (77,6%); na elementy fizykochemiczne (51,6%); na stan chemiczny (25,6%).

⁵⁴ W zakresie wód jeziornych - na 109 aJCWP – 36 zagrożonych; pięć ze wskazaniem do derogacji; wód przejściowych - na dwie aJCWP - dwie zagrożone; dwie ze wskazaniem do derogacji; wód przybrzeżnych - na dwie aJCWP - dwie zagrożone, zero ze wskazaniem do derogacji; wód rzecznych - na 270 aJCWP - 242 zagrożone; 69 ze wskazaniem do derogacji.

ustawy Prawo wodne. W treści ww. wytycznych wskazano m.in., że do przeprowadzenia przeglądu obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych, wydanych w oparciu o ustawę z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne⁵⁵ przez marszałków pozostają właściwi miejscowo dyrektorzy RZGW. W zakresie sposobu przeprowadzenia przeglądów wskazano, że:

- organ powinien pisemnie powiadomić zakład o przystąpieniu do przeglądu pozwolenia wodnoprawnego⁵⁶;
- w treści ww. zawiadomienia należy poinformować zakład o konieczności przedłożenia niezbędnych danych w zależności od rodzaju korzystania z wód;
- w miarę możliwości w trakcie oględzin należy ustalić, czy urządzenie wodne służące do korzystania z wód, jest właściwie utrzymywane⁵⁷;
- przegląd powinien zakończyć się protokołem⁵⁸.

W odniesieniu do decyzji dotyczących jedynie wykonania urządzenia wodnego wskazano na zasadność zwrócenia się na piśmie do podmiotu, który uzyskał dane pozwolenie, czy ww. urządzenie zostało wykonane.

(akta kontroli str. 1020-1025)

1.8. W okresie objętym kontrolą RZGW w Szczecinie nałożył na 43 użytkowników korzystających z usług wodnych opłaty podwyższone i kary za wprowadzenie ścieków do wód lub do ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego lub pozwolenia zintegrowanego (na podstawie art. 280 pkt 1 lit. b i art. 281 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo wodne⁵⁹) w łącznej wysokości 308 234,45 zł.

(akta kontroli str. 310-317)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dane w SIGW były niekompletne i nieaktualne. W przypadku 39 pozwoleń wodnoprawnych⁶⁰ wydanych przez Prezydenta, Starostów i Marszałka, stosownie do właściwości miejscowej RZGW w Szczecinie, dotyczących dorzecza Odry (z 40 badanych) nie były one zaewidencjonowane w SIGW i w konsekwencji nie odnotowano także danych dotyczących wielkości zrzutów ścieków do wód lub do ziemi według wartości rzeczywistych i informacji z pozwoleń wodnoprawnych.

⁵⁵ Dz. U. z 2017 poz. 1121 ze zm.; uchylona z dniem 1 stycznia 2018 r.

⁵⁶ Wskazując następujące informacje: znak i datę decyzji, stanowiącej przedmiot przeglądu, termin, w którym zostaną dokonane oględziny urządzenia wodnego służącego do korzystania z wód, z prośbą o telefoniczne lub pisemne potwierdzenie terminu oględzin (termin te winien być ustalony na ok. 30 dni od daty zawiadomienia).

⁵⁷ Oględziny powinny zakończyć się sporządzeniem notatki służbowej.

⁵⁸ W którym powinny znaleźć się informacje na temat wyników przeprowadzonego przeglądu, w tym m.in. analiza przekazanych przez zakład wyników badań, które powinny wskazywać, czy nie są przekroczone warunki ustalone w pozwoleniu oraz czy zakład wywiązuje się z nałożonych w pozwoleniu obowiązków. Nadto w treści protokołu powinna znaleźć się informacja, czy zachodzi konieczność wszczęcia postępowania na podstawie art. 415 ustawy Prawo wodne, tj. czy wydane pozwolenie wodnoprawne należy cofnąć czy ograniczyć.

⁵⁹ W wysokości 500% opłaty zmiennej za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi.

⁶⁰ Tj. 22 wydanych przez Prezydenta nr: WGKIOŚ/III/GK/6341/30-2/11 (zm. WGKIOŚ/III/GK/6341/30-4/11), WGKIOŚ/III/GK/6341/32-2/11, WGKIOŚ/III/GK/6341/44-1/11, WGKIOŚ/III/GK/6341/62-1/11, WGKIOŚ/III/GK/6341/63-1/11, WGKIOŚ/III/GK/6341/68-1/11, WGKIOŚ/III/GK/6341/74-1/11 (zm. WGKIOŚ/III/GK/6341/74-4/11), WGKIOŚ-II.6341.1-1.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.3-3.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.28-3.2012.GK (zm. WGKIOŚ-II.6341.28-6.2012.GK.HB), WGKIOŚ-II.6341.34-3.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.36-1.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.46-2.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.47-1.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.57-4.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.65-2.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.67-2.2012.GK, WGKIOŚ-II.6341.6-2.2013.GK, WGKIOŚ-II.6341.11-2.2013.GK, WGKIOŚ-II.6341.19-2.2013.GK (zm. WGKIOŚ-II.6341.19-4.2013.GK), WGKIOŚ-II.6341.30-2.2013.GK, WGKIOŚ-II.6341.47-3.2013.GK; osiem wydanych przez Starostę Polickiego nr: SR.6341.65.2013.BW, SR.6341.24.2014.BW (zm. SR.6341.48.2014.BW), SR.6341.58.2014.BW, SR.6341.63.2014.BW, SR.6341.2.2017.BW, SR.6341.16.2017.BW, SR.6341.19.2017.BW, SR.6341.63.2017.BW; osiem przez Starostę Łobeskiego nr: WOŚ.6341.49.2016.AO, WOŚ.6341.63.2016.AO, WOŚ.6341.59.2016.AO, WOŚ.6341.21.2017.MŁ, WOŚ.6341.31.2017.MŁ, WOŚ.6341.30.2017.MŁ, WOŚ.6341.29.2017.MŁ; dwa przez Starostę Goleniowskiego nr: WOSRL.6341.01.04.2012.KK, WOSRL.6341.44.03.2012.KK.

Ponadto według stanu na 31 grudnia 2022 r. ujęto w SIGW tylko 45% wszystkich pozwoleń wodnoprawnych⁶¹ oraz 12,8% pozwoleń zintegrowanych⁶² - które wynikały z ewidencji prowadzonej w RZGW w Szczecinie za pomocą baz Ms Excel oraz GIS.
(akta kontroli str. 308, 339-342, 344-357)

Zgodnie z art. 329 ust. 1 i 2 pkt 6) i 10) ustawy Prawo wodne System informacyjny gospodarowania wodami jest prowadzony w systemie teleinformatycznym. W SIGW gromadzi się informacje w zakresie gospodarowania wodami, w szczególności na temat: wielkości poboru wód powierzchniowych lub wód podziemnych oraz wielkości zrzutów ścieków do wód lub do ziemi według wartości rzeczywistych i informacji ze zgód wodnoprawnych; pozwoleń wodnoprawnych, ocen wodnoprawnych oraz pozwoleń zintegrowanych wydawanych na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁶³ w zakresie poboru wód powierzchniowych lub wód podziemnych oraz wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi.

Ponadto według § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 10 września 2020 r. w sprawie systemu informacyjnego gospodarowania wodami⁶⁴, w SIGW gromadzi się m.in. informacje o: wielkości zrzutów ścieków i wód opadowych lub roztopowych wprowadzanych albo odprowadzanych do wód lub do ziemi, według informacji z pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych oraz według wskazań przyrządów pomiarowych (pkt 9); pozwoleniach wodnoprawnych, ocenach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych w zakresie poboru wód powierzchniowych lub wód podziemnych oraz wprowadzania ścieków i odprowadzania wód opadowych lub roztopowych do wód lub do ziemi (pkt 13).

Stosownie do pkt 5 Tabeli 2. Źródła danych dla SIGW ww. rozporządzenia wprowadzanie danych do SIGW powinno nastąpić w terminie 60 dni od dnia wydania lub zmiany decyzji.

Jednocześnie Prezes PGW WP pismem z 6 września 2021 r.⁶⁵ skierowanym m.in. do dyrektorów RZGW PGW WP przypomniał, że z dniem 13 października 2020 r. weszło w życie rozporządzenie w sprawie SIGW, które nałożyło nowe obowiązki na jednostki PGW WP, w tym m.in. wprowadziło obowiązek terminowego przekazywania oraz wprowadzania danych do SIGW. Podkreślono, że obowiązek regularnego, terminowego wprowadzania do SIGW danych wytwarzanych w PGW WP leży po stronie wydziałów merytorycznych. Ww. pismo należało potraktować jako polecenie realizacji zadań we wskazanym zakresie przez wszystkie jednostki WP (RZGW, ZZ, NW). Dodatkowo pismem Zastępcy Prezesa PGW WP⁶⁶ z 30 listopada 2021 r. ponownie podkreślono konieczność realizacji ww. obowiązku.

(akta kontroli str. 358-360)

Kierownik Wydziału RZl oświadczył: *na dzień przeprowadzania oględzin nie były wpisywane dane rzeczywiste ze sprawozdań z art. 304 ustawy Prawo wodne. Trwają prace nad modulem raportowym umożliwiającym wygenerowanie takich wykazów w systemie ISOK. (...).*

(akta kontroli str. 345)

⁶¹ W ewidencji prowadzonej za pomocą bazy Ms Excel oraz GIS zaewidencjonowano 8 207 obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych, w SIGW - 3 690.

⁶² W ewidencji prowadzonej za pomocą bazy Ms Excel oraz GIS zaewidencjonowano 164 pozwoleń zintegrowanych, w SIGW - 21.

⁶³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.

⁶⁴ Dz. U. poz. 1656; dalej: rozporządzenie w sprawie SIGW.

⁶⁵ Nr KZI.4610.3.2021

⁶⁶ Nr KUZ.4610.1.2021.

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: System ISOK nadal jest rozwijany i nie został w pełni uruchomiony. Proces oddawania do użytku poszczególnych modułów poprzedzała migracja danych. Zadanie było realizowane przez wprowadzenie danych do dedykowanych tabel harmonizacyjnych modułów zgód wodnoprawnych i przedmiotów zgód. Szablony uzupełniano ręcznie, poprzez wpisywanie danych z pozwoleń do tabel xls. Nie było możliwości zautomatyzowania tego procesu. Z uwagi na krótki termin przydzielony do wprowadzenia danych do szablonów migracyjnych, tabele harmonizacyjne uzupełniano w okresie 13.09.2021 r. - 5.10.2021 r., w związku z sytuacją jaka panowała w latach 2020-2021 i na początku 2022 tj. wynikającą z pandemii covid-19 i związaną z tym faktem pracą rotacyjną (1 osoba w siedzibie) i zdalną, opóźnioną korespondencją (odbywającą kwarantannę), jak również utrudnionym dostępem teleinformatycznym do baz danych RZGW w Szczecinie (brak dostępów VPN) możliwe było uzupełnianie danych wyłącznie z decyzji wydanych przez PGW WP. Produkcyjne uruchomienie dedykowanych modułów nastąpiło 5.11.2021 r. Ze względu na toczące się prace rozwojowe modułu raportowego w systemie ISOK i brak możliwości wyszukania i przygotowania danych, aby wywiązać się z realizacji ustawowego zadania, jakim jest udostępnianie informacji z sigw, dane wprowadzane są i aktualizowane w rejestrze tabelarycznym w formacie xls oraz danych przestrzennych GIS RZGW Szczecin.

(akta kontroli str. 693-694)

W odniesieniu do powyższych wyjaśnień NIK zauważa, że Moduł Zgody Wodnoprawne w SIGW został oddany do użytku w listopadzie 2021 r. W ocenie NIK był to wystarczający okres na uzupełnienie wymaganych ustawowo informacji w SIGW.

2. Ewidencja danych prowadzona przez RZGW w Szczecinie była niekompletna. W lokalnej przestrzennej bazie GIS nie odnotowano danych dotyczących wielkości rzeczywistych poborów wód oraz ilości, stanu i składu ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi za cały 2021 r. Ostatnie wpisane dane w tym zakresie dotyczyły roku 2020. Zgodnie z art. 302 ustawy Prawo wodne Wody Polskie na podstawie pozwoleń wodnoprawnych, pozwoleń zintegrowanych, pomiarów dokonywanych przez podmioty obowiązane do ponoszenia opłat za usługi wodne oraz innych danych technicznych i technologicznych prowadzą aktualizowaną co roku ewidencję zawierającą informacje m.in. o: ilości i jakości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych; ilości, stanie i składzie ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi.

(akta kontroli str. 209-214, 220)

Kierownik Wydziału RZI oświadczył: *nieuzupełnienie ww. danych w zakresie roku 2021 wynika z braków kadrowych; aktualnie w wydziale zatrudnionych jest pięć osób, włącznie ze mną, w tym jeden pracownik jest zatrudniony od dwóch miesięcy, tj. od 15 listopada 2022 r. Dane dotyczące ilości i jakości otrzymuję w formie papierowej i gromadzę je zgodnie z art. 304 Prawa wodnego; ten obowiązek jest dopiero od 2018 r.*

(akta kontroli str. 211)

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) w związku z sytuacją jaka panowała w latach 2020-2021 i na początku 2022 tj. wynikającą z pandemii covid-19 i związaną z tym faktem pracą rotacyjną (1 osoba w siedzibie) i zdalną, opóźnioną korespondencją (odbywającą kwarantannę) jak również utrudnionym dostępem teleinformatycznym do baz danych (brak dostępów VPN, umożliwiających zdalne wprowadzanie danych do baz danych RZGW Szczecin) praca Wydziału RZI w okresie 2021-2022 polegała w pierwszej kolejności na realizacji zadań terminowych polegających na obsłudze korespondencji z petentami oraz wprowadzaniu danych za rok 2020. Niestety z uwagi na braki kadrowe oraz rotację pracowników w tym okresie

zadania terminowe były realizowane kosztem pozostałych zadań m.in. wprowadzaniem danych do przestrzennych baz danych. Jednocześnie informuję, że obecnie jest rozszerzana struktura bazy danych GIS dająca możliwość uzupełniania w najbliższym czasie przedmiotowych danych rzeczowych za rok 2021.

(akta kontroli str. 304-306)

3. RZGW w Szczecinie nie monitorował i nie weryfikował wpływu wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym, które to podmioty na podstawie art. 304 ust. 1 ustawy Prawo wodne były zobowiązane przedkładać do organu właściwego w sprawach pozwoleń wodnoprawnych.

Działanie takie należy uznać za nierzetelne. Weryfikacja taka co najmniej w zakresie zgodności z wydanym pozwoleniem wodnoprawnym oraz formą i układem wskazanym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z 20 stycznia 2020 r. w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi⁶⁷ pozwoliłaby na niezwłoczne podjęcie działań w przypadku zidentyfikowania przekroczeń wartości normatywnych określonych w pozwoleniu.

(akta kontroli str. 209-214)

Kierownik wydziału RZI⁶⁸ oświadczył: *Nie analizuję tych danych z danymi zawartymi w pozwoleniach wodnoprawnych. Do chwili obecnej nie było wytycznych w tym zakresie. W przypadku gdy zakłady nie dostarczały sprawozdań, to ja nie występowałem żeby je nam dostarczono. Zarządy zlewni w takim przypadku występowały, ale w swoim zakresie. Ja w zakresie RZGW nie występowałem, dopiero teraz będziemy przygotowywać takie wezwania. Na dziś nie jestem w stanie powiedzieć jaka jest ilość podmiotów (zakładów), które nie przedłożyły takich sprawozdań. Nie jest to aktualnie monitorowane, które podmioty złożyły, a które nie. Z uwagi na wzmożoną ilość wniosków, nie było możliwości przeprowadzenia takich analiz. (...).*

(akta kontroli str. 211)

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *W przypadku podmiotów (posiadających pozwolenie wodnoprawne wydane przez RZGW w Szczecinie lub marszałka województwa przed rokiem 2018), które nie wywiązują się z obowiązku terminowego przekazywania wyników pomiarów ilości pobranych wód lub wprowadzanych ścieków RZGW w Szczecinie będzie po 1.03.2023 r. występował przy weryfikacji przedłożenia wyników pomiarów za rok 2022.*

(akta kontroli str. 306-307)

W trakcie kontroli NIK Prezes PGW WP pismem z 4 stycznia 2023 r.⁶⁹, przypomniał m.in., że zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami wprowadzanie wartości pomiarowych, o których mowa w art. 329 ust. 2 pkt 6) ustawy Prawo wodne jest kompetencją pracowników Pionu Zarządzania Środowiskiem Wodnym. Nadto polecił m.in. RZGW stosowanie schematu postępowania przy przekazywaniu wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w którym uwzględniono m.in. analizę zgodności sprawozdania z rozporządzeniem wydanym na podstawie art. 304 ustawy Prawo wodne, a w przypadku braku

⁶⁷ Dz. U. poz. 144; dalej: rozporządzenie w sprawie przekazywanych wyników.

⁶⁸ W Pionie Zarządzania Środowiskiem Wodnym.

⁶⁹ Nr KZI.4610.8.2022.

zgodności w ww. zakresie wzywaniu korzystającego z wód do złożenia korekty sprawozdania (poprzez Pion Usług Wodnych).

(akta kontroli str. 361-364)

4. RZGW w Szczecinie nie przeprowadził przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych, a także realizacji tych pozwoleń.

(akta kontroli str. 999-1019)

Było to niezgodne z art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne, w myśl którego organ właściwy w sprawach pozwoleń wodnoprawnych dokonuje przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych, a także realizacji tych pozwoleń, co najmniej raz na 4 lata.

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *Wody Polskie zaczęły wydawać pozwolenia wodnoprawne od dnia 1 stycznia 2018 r. Mając na uwadze treść przepisu 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne pozwolenia, które zostały udzielone w 2018 r. powinny być objęte tym przeglądem w 2022 r. (...) Należy pamiętać, że organy Wód Polskich w pierwszej kolejności zobowiązane są do zachowania ciągłości w rozpatrywaniu wniosków o udzielanie pozwoleń wodnoprawnych. (...).*

(akta kontroli str. 1028)

5. W jednym przypadku, na pięć poddanych analizie kontroli gospodarowania wodami, w wyniku których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie odprowadzania ścieków i wód opadowych lub roztopowych, realizacja zalecenia zawartego w zarządzeniu pokontrolnym (nr 1/Sz.RUK.452.13.2021.AMO z 5 stycznia 2022 r.) dotyczącego uzyskania pozwolenia wodnoprawnego nie była monitorowana, a zalecenie to uznano za zrealizowane jedynie na podstawie informacji o złożeniu przez podmiot kontrolowany wniosku o wydanie ww. pozwolenia. Powyższe było działaniem nierzetelnym. Złożony 15 lutego 2022 r. przez podmiot kontrolowany wniosek o wydanie pozwolenia wodnoprawnego RZGW w Szczecinie pozostawił bez rozpoznania z uwagi na nieuzupełnienie przez ten podmiot braków formalnych. Ponowny wniosek (złożony 12 lipca 2022 r.) został także pozostawiony bez rozpoznania ze względu na brak reakcji podmiotu kontrolowanego na wezwanie do uzupełnienia braków formalnych.

(akta kontroli str. 385-386, 773-783, 800-802)

Kierownik Wydziału RUK wyjaśnił: *Dyrektor RZGW poprzez Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami uznał za zrealizowane zalecenia zawarte w zarządzeniu pokontrolnym z uwagi na fakt, że podmiot złożył wniosek o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. Gdyby nie złożył tego wniosku wówczas Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami uznałby, że zarządzenie nie zostało zrealizowane w terminie. Naszym zadaniem było uzyskanie informacji, czy kontrolowany złożył wniosek w celu uregulowania stanu prawnego. Od dnia 25 stycznia 2023 r. powziąłem informację, że wniosek kontrolowanego nie został uzupełniony i w związku z tym pozostawiony bez rozpoznania (...).*

(akta kontroli str. 800)

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: (...) *Zarządzenie pokontrolne zostało wydane 5 stycznia 2022r., a kontrolowany miał obowiązek powiadomienia RZGW w Szczecinie o realizacji zaleceń do 28 lutego 2022 r. Wydział RUK ma świadomość, że nierealnym jest uzyskanie ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego w okresie ok. 1,5 miesiąca z uwagi na: okres opracowania dokumentacji, pozyskanie materiałów, okres trwania postępowania administracyjnego (m.in. obłożenie organów, analiza dokumentacji, publiczne obwieszczenia, zawiadomienia stron, korespondencja, okres na odwołania,*

itp.). W zarządzeniu pokontrolnym wskazano termin do 28 lutego 2022 r. – termin, w którym kontrolowany ma za zadanie podjąć się realizacji zarządzenia pokontrolnego tj. złożenie wniosku o pozwolenie wodnoprawne. Kontrolowany w terminie do 28 lutego 2022 r.- złożył wniosek o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. W czasie kontroli kontrolowany nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego, ale złożenie wniosku o pozwolenie wodnoprawne w dniu 15.02.2022 r. oraz pismo z dnia z 31.01.2022 r. stanowi podstawę do uznania, że kontrolowany powiadomił organ kontrolujący o realizacji zaleceń wskazanych w tym zarządzeniu (...).

(akta kontroli str. 805-806)

W trakcie kontroli NIK, tj. 15 lutego 2023 r. wystosowano pismo do podmiotu kontrolowanego zawierające wezwanie do przedłożenia Dyrektorowi RZGW w Szczecinie w terminie 7 dni od otrzymania pisma informacji w zakresie podjętych czynności mających na celu uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego.

(akta kontroli str. 803)

6. W przypadku dwóch kontroli gospodarowania wodami (na pięć poddanych analizie) zarządzenia pokontrolne⁷⁰ wydane zostały w terminie 449 dni i 168 dni liczonych od dnia przeprowadzenia kontroli, co NIK ocenia jako działanie nierzetelne.

(akta kontroli str. 773-783)

Dyrektor RZGW w Szczecinie oraz Zastępca Dyrektora RZGW w Szczecinie wyjaśnili, że terminy wydania ww. zarządzeń pokontrolnych spowodowane były skomplikowanym charakterem spraw oraz ilością kontroli prowadzonych przez Wydział RUK. Za przyczynę tej sytuacji uznano również wysoki stopień rotacji w zatrudnieniu w ww. wydziale oraz wysoki stopień absencji pracowników.

(akta kontroli str. 794, 808)

7. RZGW w Szczecinie nie posiadało pełnych danych o charakterze formalno-prawnym w odniesieniu do wszystkich zidentyfikowanych na obszarze właściwości terytorialnej RZGW w Szczecinie urządzeń wodnych (wylotów). Według stanu na 29 grudnia 2022 r. spośród 5 420 takich urządzeń 1914 (tj. 35%) nie zostało objętych weryfikacją formalno-prawną pozwalającą na ustalenie ich legalności. Powyższe wskazuje na opieszale i nierzetelne działanie RZGW w Szczecinie w tym zakresie.

(akta kontroli str. 863-864)

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *Trudności napotkane przy wykonywaniu zadania to: duża ilość danych do sprawdzenia i zweryfikowana, konieczność ustalenia wiarygodności, kompletności i aktualności danych o wylotach ścieków i wód opadowych i roztopowych stanowiących podstawę inwentaryzacji w terenie i dalszych działań (...)* Ponadto: *wprowadzane do katastru wodnego/SIGW dane na temat lokalizacji wylotu, nie posiadają informacji o źródle tych danych (ograniczona wiarygodność tych danych); brak informacji, w katastrze wodnym/SIGW, o pozwoleniu wodnoprawnym na wykonanie wylotu i odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych/ścieków (brak kompletności danych); brak aktualizacji danych dotyczących danego wylotu, w zakresie nowych pozwoleń wodnoprawnych (...); brak możliwości potwierdzenia w terenie istnienia wylotu – ograniczony dostęp, konieczność wejścia na grunty prywatne; wyloty zatopione np.: w przypadku wylotów do Odry; (...) trudności w ustaleniu właściciela nielegalnie wykonanego wylotu – niezbędne jest wystąpienie do ośrodków geodezyjnych o udostępnienie danych z ewidencji gruntów i budynków (...).*

(akta kontroli str. 883-884)

⁷⁰ Nr 1/SZ.RUK.452.4.2021.DL i 1/SZ.RUK.452.7.2022.AMO.

OCENA CZĄSTKOWA

Zadania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód były przypisane w RZGW w Szczecinie poszczególnym wydziałom oraz pracownikom. Dane w ewidencji prowadzonej w RZGW w Szczecinie oraz dane w SIGW były niekompletne i nieaktualne. Stwierdzono brak monitoringu i weryfikacji wpływu wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi. Do końca 2022 r. RZGW w Szczecinie nie wykonał obowiązkowego co najmniej raz na cztery lata przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, co było niezgodne z art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne. W RZGW w Szczecinie przeprowadzono kontrole gospodarowania wodami, jednakże na pięć badanych przypadków, w dwóch zarządzenia pokontrolne wydane zostały po upływie 449 i 168 dni liczonych od zakończenia kontroli, co stanowiło działanie nierzetelne. Realizacja zarządzeń pokontrolnych - poza jednym przypadkiem - była monitorowana. RZGW w Szczecinie podejmował działania mające na celu zidentyfikowanie nielegalnych urządzeń wodnych, jednakże były one niewystarczające. Według stanu na 29 grudnia 2022 r. aż 35 % urządzeń wodnych nie zostało zweryfikowanych pod względem formalno-prawnym.

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.

2.1. RZGW w Szczecinie 10 sierpnia 2022 r. otrzymał za pośrednictwem poczty elektronicznej przesłanej z Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego Wojewody Zachodniopomorskiego⁷¹ komunikat z WIOŚ w Zielonej Górze dotyczący pojawienia się śniętych ryb w Odrze. Z treści pisma wynikało, że w lipcu 2022 r. doszło do dużego śnięcia ryb w górnym biegu rzeki poza terenem województwa lubuskiego. Od tej pory pojedyncze martwe ryby pojawiły się na kolejnych odcinkach rzeki, tj. w okolicach Wrocławia, a następnie także na odcinku lubuskim. Ponadto wskazano, że stan rzeki objęty był stałym monitoringiem, prowadzone były obserwacje i pomiary terenowe, pobierane próbki do badań na obszarach kolejnych WIOŚ, początkowo w górnym biegu, następnie także na odcinku lubuskim i zachodniopomorskim. Zgodnie z ww. komunikatem dotychczasowe wyniki badań nie wskazywały na anomalie w chemizmie wody w rzece, nie stwierdzono odtlenienia, czyli tzw. przyduchy ani innych ewentualnych przyczyn śnięcia ryb. Wyniki analizy chromatograficznej z 5 sierpnia 2022 r. przeprowadzonej przez Centralne Laboratoria Badawcze⁷² Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska⁷³ nie potwierdziły obecności substancji toksycznych.

Ponadto Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *10 sierpnia 2022 r. pracownik ZZ w Szczecinie poinformował telefonicznie pracownika RPC o potencjalnych zanieczyszczeniach na rzece Odrze w granicach województwa lubuskiego⁷⁴. Pracownik RPC po konsultacji z WIOŚ w Zielonej Górze i WIOŚ w Szczecinie poinformował za pośrednictwem poczty elektronicznej Dyrektora RZGW w Szczecinie oraz Centrum Operacyjne w KZGW o zaistniałej sytuacji.*

Pracownicy Obiektów Hydrotechnicznych⁷⁵ z Gozdowic poinformowali 10 sierpnia 2022 r. e-mailem RZGW w Szczecinie⁷⁶ o pierwszych śniętych rybach w rejonie Gozdowic⁷⁷ (km 645 rzeki Odry).

⁷¹ Dalej: WCZK.

⁷² Dalej: CLB.

⁷³ Dalej: GIOŚ.

⁷⁴ Teren administracyjnie przynależny do jednostki WP, tj. RZGW Wrocław.

⁷⁵ Dalej: OH.

⁷⁶ Dyrektora RZGW, Kierownika RPC oraz ZZ RZGW.

⁷⁷ Wieś położona w gminie Mieszkowice, powiat gryfiński, województwo zachodniopomorskie.

WCZK 11 sierpnia 2022 r. poinformowało RZGW w Szczecinie o pierwszych zgłoszeniach śniętych ryb na wysokości miejscowości Krajnik Dolny / Ognica (km 697 rzeki Odry). W tym samym dniu Dyrektor RZGW w Szczecinie wraz z Prezesem PGW WP uczestniczył w odprawie i konferencji prasowej w miejscowości Cigacice⁷⁸, a w godzinach wieczornych brał udział w sztabie kryzysowym z udziałem ministrów i wojewodów.

Od 11 sierpnia 2022 r. WIOŚ przysyłał do RZGW w Szczecinie drogą elektroniczną sprawozdania z badań wody powierzchniowej rzeki Odry. Pierwsze przesłane wyniki dotyczyły badań wykonanych 5 i 8 sierpnia 2022 r. na terenie województwa zachodniopomorskiego. Dodatkowo, w związku ze zwiększeniem częstotliwości badań na rzece Odrze i jej dopływach do 18 listopada 2022 r., Dyrektor RZGW w Szczecinie 4 listopada 2022 r. wystąpił do WIOŚ⁷⁹ o niezwłoczne przekazywanie wyników badań monitoringowych wód rzeki Odry wykonywanych w CLB GIOŚ. Miało to pozwolić m.in. na typowanie podmiotów do kontroli planowych, jak i doraźnych. Całość korespondencji dotyczącej badań monitoringowych stanu wód prowadzonych przez WIOŚ, w tym wyniki badań, rejestrowana była w katalogu spraw prowadzonych przez Wydział RUK w formie papierowej.

(akta kontroli str. 24-45, 195-196, 265, 267-299, 544)

2.2. W sprawie podjętych działań w celu potwierdzenia informacji o pojawieniu się śniętych ryb, określenia skali zjawiska Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *10 sierpnia 2022 r. po otrzymaniu pierwszych oficjalnych informacji służby liniowe z OH ze Szczecina, Widuchowej i Gozdowic oraz pracownicy ZZ w Szczecinie i podlegli pracownicy NW odpowiednio w Szczecinie, Gryfinie, Chojnie i Myśliborzu przystąpili do lustracji rzeki pod kątem obserwacji zanieczyszczeń i śniętych ryb. Kontrola odbywała się z łądu, a także z jednostek pływających będących własnością RZGW w Szczecinie. W celu udokumentowania tego zjawiska ww. pracownicy wykonali zdjęcia. Działania były podejmowane zarówno z inicjatywy RZGW w Szczecinie jak też stanowiły realizację poleceń lub wytycznych otrzymanych z KZGW oraz od Wojewody.*

Zgodnie z informacjami przekazanymi z Inspekcji Weterynaryjnej Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Szczecinie całkowita ilość zebranych i przekazanych do utylizacji ryb w okresie od 13 sierpnia do 30 sierpnia 2022 r. wyniosła łącznie 168 350 kg. RZGW w Szczecinie nie posiadał informacji o poszczególnych gatunkach zebranych ryb. Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że oficjalne raporty otrzymywane od WCZK takich informacji nie zawierały.

(akta kontroli str. 25, 155, 380)

Do RZGW w Szczecinie 10 sierpnia 2022 r. wpłynął e-mail od starosty powiatu Uckermark (Niemcy) z wnioskiem o zamknięcie śluzy w Widuchowej⁸⁰ w celu uniknięcia zanieczyszczenia Odry Zachodniej śniętymi rybami. W odpowiedzi na ww. pismo Kierownik Wydziału RPC wyjaśnił, że po analizie dotyczącej eksploatacji śluzy podjęto decyzję, że śluza w Widuchowej nie zostanie całkowicie zamknięta, gdyż mogłoby to doprowadzić do całkowitego odcięcia tlenu na rzece Odrze Zachodniej i spowodować większe śnięcie ryb. Strona niemiecka 11 sierpnia 2022 r. zamknęła śluzy żeglugowe łączące rzekę Odrę z kanałami niemieckimi. Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *kolejna wymiana informacji z Urzędem Dróg Wodnych i Żeglugi Odra – Hawela dotycząca kompetencji RZGW w tym spraw związanych z utrzymaniem szlaku – żeglugowego prowadzona była na bieżąco poprzez rozmowy telefoniczne poprzez tłumacza języka niemieckiego zatrudnionego w RZGW. Sprawy przede wszystkim dotyczyły zamknięć żeglugi na poszczególnych odcinkach*

⁷⁸ Wieś położona nad Odrą, gmina Sulechów, powiat zielonogórski, województwo lubuskie.

⁷⁹ W tym: WIOŚ w Zielonej Górze oraz WIOŚ w Szczecinie.

⁸⁰ Urządzenie w utrzymaniu RZGW w Szczecinie.

eksploatacyjnych granicznego odcinka rzeki Odry związanych z rozstawieniem zapór przez służby Państwowej Straży Pożarnej (...).

(akta kontroli str. 26-27, 175-182)

2.3. Pracownicy RZGW w Szczecinie, ZZ w Szczecinie, NW wzdłuż Odry i OH w Szczecinie, Gozdowicach i Widuchowej na bieżąco podejmowali działania na Odrze oraz współpracowali ze służbami Wojewody i pozostałymi jednostkami terenowymi⁸¹ biorącymi udział w usuwaniu śniętych ryb z zanieczyszczonej Odry, Odry Wschodniej, Odry Zachodniej oraz Regalicy. Przy pomocy sprzętu pływającego, będącego w posiadaniu RZGW w Szczecinie, wspomagano działania służb na wodzie, kontrolowano ze strony łądu i wody administrowany obszar. Motorówki robocze RZGW w Szczecinie wspomagały służby WIOŚ Szczecin przy poborze próbek, oznakowywano przeszkody nawigacyjne w postaci zapór strażackich. Zabezpieczano przy pomocy Straży Pożarnej wejścia poprzez ustanawianie zapór na rzece Odrze oraz zapór grodzących śluzy wałowe na Międzyodrze (w celu odławiania śniętych ryb). W okresie od 12 do 26 sierpnia 2022 r.⁸² ustanowiono łącznie 22 zapory⁸³, w tym 15 zapór na rzece: Odrze, Odrze Wschodniej, Odrze Zachodniej i Regalicy oraz siedem zapór grodzących śluzy wałowe na Międzyodrze od rzeki Wschodniej. RZGW w Szczecinie 14 sierpnia 2022 r. włączyło do działań ciężką jednostkę pływającą łodołamacz „OCELOT” wraz z załogą⁸⁴. W związku ze zmniejszającą się ilością śniętych ryb w okresie od 26 sierpnia 2022 r.⁸⁵ do 5 września 2022 r.⁸⁶ sukcesywnie przy pomocy Straży Pożarnej usuwano zapory odpowiednio na rzece: Odrze, Odrze Wschodniej, Odrze Zachodnie, Regalicy i Międzyodrze oraz na bocznych odgałęzieniach rzeki Regalicy.

Przedstawiciele RZGW w Szczecinie brali udział w posiedzeniach związanych z zarządzaniem kryzysowym organizowanych przez Wojewodę, inspekcjach wylotów oraz w codziennych monitoringach rzeki (objazdach wzdłuż rzeki). W okresie od 12 sierpnia do 7 września 2022 r., w uzgodnieniu z Urzędem Żeglugi Śródlądowej w Szczecinie, RZGW w Szczecinie wydawał komunikaty nawigacyjne dla użytkowników dróg wodnych, w których informował o ustawionych zaporach na rzece oraz zamykaniu (i następnie otwieraniu) żeglugi⁸⁷. Na bieżąco zbierano informacje o szacunkowej ilości śniętych i zebranych ryb. Prowadzono wymianę informacji z administracją niemiecką⁸⁸.

(akta kontroli str. 46-182)

Kierownik Wydziału RPC wyjaśnił: zbieranie ryb przez RZGW (tj. przez pracowników służb liniowych z OH) to był etap początkowy naszych działań; jeżeli chodzi o liczbę pracowników było to około 10-15 osób zależnie od okresu. Potem całość działań przejął Wojewoda i służby zarządzania kryzysowego Wojewody. Początkowo nasi ludzie byli zobligowani do zbierania ryb, w późniejszym okresie do tego zadania

⁸¹ W szczególności ze Strażą Rybacką i Strażą Pożarną.

⁸² Do godzin rannych.

⁸³ 18 sierpnia 2022 r. rozpoczęto demontaż zapór w górnym odcinku rzeki oraz rozpoczęto montaż zapór na dolnym odcinku rz. Regalicy w Szczecińskim Węźle Wodnym; działania operacyjne jednostek pływających RZGW w Szczecinie zaczęły koncentrować się na dolnym odcinku Odry Wschodniej, Regalicy i Odry Zachodniej, co miało związek z przesuwaniem zapór na rzekach w kierunku Szczecina.

⁸⁴ Jako pomoc przy przeciąganiu stawianych zapór na rzece Odrze.

⁸⁵ Zdjęto sześć zapór w rejonie: mostu w Gryfinie, miejscowości Żabnica Gryfino Mniszki (dwie zapory), miejscowości Żabnica (dwie zapory), miejscowości Lubnica.

⁸⁶ Usunięto wszystkie zapory.

⁸⁷ M.in. od 12 sierpnia 2022 r. od g. 18.30 zamknięto żegluge (po zmierzchu) na odcinku rz. Odry od km 690,5 do km 702,9; od 13 sierpnia 2022 r. od g. 11.30 całkowicie zamknięto żegluge (w tym w porze nocnej) na odcinku rz. Odry od km 690,5 do km 712,0. Od 14 sierpnia 2022 r. od g. 14.00 zamknięto dla żeglugi odcinek drogi wodnej na Odrze granicznej i Odrze Wschodniej od km 690,5 (rejon Mostu w Krajniku Dolnym) do km 728 Odry wschodniej (rejon mostu autostrada A6 Radziszewo); od 22 sierpnia 2022 r. od g. 13.00 otwarto dla żeglugi (w porze nocnej) ww. odcinek rzeki.

⁸⁸ Urząd Dróg Wodnych i Żeglugi Odra – Havel Eberswalde.

oddelegowani zostali pracownicy Państwowej Straży Pożarnej, Ochotniczej Straży Pożarnej, Służby Straży Rybackiej, kadeci Straży Pożarnej, ochotnicy z Polskiego Związku Wędkarskiego oraz społeczni ochotnicy. Od RZGW wymagano bardziej merytorycznego wsparcia ze względu na znajomość rzeki, wymagano od nas wspomaganie służb za pomocą jednostek pływających. W zbieraniu śniętych ryb RZGW w Szczecinie wykorzystano około siedmiu motorówek roboczych, którymi transportowano ludzi zaangażowanych w zbieraniu śniętych ryb, wspomagano rozciąganie zapór do łapania śniętych ryb (...). Później była decyzja że nie my zbieramy śnięte ryby, decyzją Wojewody nasze późniejsze działania skupiały się na wsparciu pozostałych służb, tj. PSP, OSP i innych. (...). Wojewoda globalnie organizował całą procedurę związaną z usuwaniem śniętych ryb. Służba Weterynaryjna nadzorowała utylizację ryb, to oni zliczali ich liczbę i przesyłali m.in. do wiadomości RZGW w Szczecinie. (...) Jeżeli chodzi o likwidację skutków związanych z sytuacją na rzece Odrze brało udział wojsko (tj. jednostka saperów z Podjuch), które wspomagało w późniejszym etapie (tj. mniej więcej pod koniec sierpnia 2022 r.) w napowietrzaniu akwenów, tj. w zakresie transportu tych aeratorów na motorówkę RZGW w celu przemieszczenia drogą wodną w określone miejsce. To były trzy aeratory (...) Napowietrzany był dolny odcinek Odry oraz Szczeciński Węzeł Wodny, wynikało to z tego powodu, że w tych miejscach był deficyt tlenu (ocenialiśmy to na podstawie aktualnych wyników badań próbek wody przesyłanych codziennie z WIOŚ) (...).

(akta kontroli str. 544-544b)

*Jako podstawę prawną podjęcia działań w celu zbierania, usuwania i utylizacji martwych ryb oraz innych organizmów przez podmioty użytkujące rybacko poszczególne odcinki rzeki Odry Dyrektor RZGW w Szczecinie wskazał zapisy poszczególnych umów użytkowania zawartych pomiędzy RZGW w Szczecinie⁸⁹ a ww. podmiotami, tj. § 4 ust. 4-5, zgodnie z którym: *W przypadku wystąpienia zdarzeń mających lub mogących mieć niekorzystny wpływ na pożytki znajdujące się w wodach obwodu rybackiego lub w przypadku poniesienia przez użytkownika szkody, związanej ze śnięciem ryb i innych organizmów wodnych, użytkownik zobowiązany jest do niezwłocznego podjęcia działań zmierzających do zlikwidowania lub co najmniej zmniejszenia tych działań. W przypadku wystąpienia negatywnych skutków działań, użytkownik zobowiązany jest do niezwłocznego podjęcia działań w celu ich likwidacji, a także do niezwłocznego usunięcia z wód martwych ryb i innych organizmów wodnych i ich unieszkodliwienia zgodnie z obowiązującymi przepisami.**

(akta kontroli str. 547-553)

W związku z działaniami związanymi z sytuacją na rzece Odrze RZGW w Szczecinie wydatkował ze środków własnych kwotę 32 023,84 zł brutto, w tym: 28 317,34 zł na zakup interwencyjnej odzieży i obuwia roboczego i ochronnego, środków ochrony indywidualnej, sprzętu ochronnego oraz innych pomocniczych sprzętów dla pracowników RZGW w Szczecinie oraz 3 706,50 zł na dostarczenie posiłków regeneracyjnych dla pracowników RZGW w Szczecinie.

(akta kontroli str. 546)

Mając na uwadze opublikowany 30 września 2022 r. Wstępny Raport Zespołu ds. sytuacji na rzece Odrze RZGW⁹⁰, Prezes PGW WP wystąpił pismem z 15 listopada 2022 r. do organów WP, w tym RZGW w Szczecinie, o rozważenie w stosunku do których zakładów, posiadających pozwolenia wodnoprawne w zakresie wskaźników świadczących o zasoleniu wód, zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania na podstawie art. 410 ustawy Prawo wodne, poprzez nałożenie na zakłady w drodze

⁸⁹ Działającym na rzecz Skarbu Państwa – PGW WP.

⁹⁰ Wskazującym, że przyczyną śnięcia ryb były prymnezyny wytworzone przez *Prymnesium parvum*.

decyzji obowiązku przedłożenia ekspertyzy. Dodatkowo pismem z 11 stycznia 2023 r. Prezes PGW WP polecił wszczęcie postępowań w stosunku do wszystkich zakładów posiadających pozwolenia wodnoprawne, w których warunki odprowadzania oczyszczonych ścieków do wód ustalono z zastosowaniem przepisu § 12 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych.⁹¹ Podjęte w tym zakresie działania przez RZGW w Szczecinie opisano w pkt 2.5 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 372-377)

W związku z wynikami badań próbek pobieranych przez GIOŚ i przekazywanych do PGW WP, poleceniem Prezesa PGW WP, pracownicy RPC przeprowadzili w dniach 5-6 listopada 2022 r. wizję w terenie, w wyniku której na obszarze działania RZGW w Szczecinie sytuacja została określona jako stabilna, bez niepokojących zdarzeń. W kolejnych dniach przygotowywane i wysyłane były raporty dobowe z sytuacji na rzece Odrze, oparte na informacjach z wykonywanych kontroli odcinków rzeki Odry będących w administracji RZGW w Szczecinie. Treść raportów wskazywała na brak zanieczyszczenia rzeki, przykrych zapachów oraz śniętych ryb na Odrze Zachodniej i Regalicy (Szczecin), Odrze Wschodniej (Gryfino) oraz Odrze (Widuchowa). Raporty przesyłane były w dni robocze. Raportowanie odbywało się w sposób ciągły (do odwołania)⁹² za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej.

(akta kontroli str. 700-701, 703-749)

2.4. W związku z zagrożeniem związanym z jakością wód rzeki Odry, w tym podejmowanymi przez RZGW w Szczecinie działaniami oraz otrzymywanymi informacjami od innych podmiotów, wyznaczeni pracownicy RZGW w Szczecinie w okresie od 13 sierpnia do 6 września 2022 r.⁹³ sporządzali dobowe raporty z sytuacji na rzece Odrze, podsumowujące wykonane w ciągu ostatniej doby działania na danym odcinku rzeki (oraz planowane na kolejny dzień), uwzględniając wykorzystane siły i środki. W ww. raportach wskazywano m.in.: miejsce inspekcji rzeki (tj. kilometrąż i miejscowość); szacunkową ilość zebranych śniętych ryb; miejsca ustanowionych zapór na rzece; miejsca i okresy zamknięcia żeglugi; tendencje zmian w zaobserwowanej ilości śniętych ryb; miejsca napowietrzania przez Straż Pożarną wody oraz wyniki badań rzeki Odry otrzymywane z WIOŚ.

(akta kontroli str. 46-156)

Wobec utrudnień w ruchu żeglugowym, w związku z koniecznością rozstawiania zapór na rzece, w celu zbierania śniętych ryb, RZGW w Szczecinie informowało użytkowników dróg o utrudnieniach poprzez publikowanie na stronie internetowej RZGW w Szczecinie aktualnych komunikatów nawigacyjnych. Od 12 sierpnia do 7 września 2022 r. wydano 14 takich komunikatów⁹⁴, w których informowano m.in. o: miejscu rozłożenia zapór, zakazie żeglugi w określonym czasie i na wskazanych odcinkach rzeki Odry⁹⁵, zachowaniu szczególnej ostrożności oraz sukcesywnym (od 22 sierpnia 2022 r.) otwieraniu żeglugi.

⁹¹ Dz. U. poz. 1311.

⁹² Według stanu na 17 lutego 2023 r. raportowanie nie zostało odwołane.

⁹³ Do czasu obowiązywania rozporządzenia porządkowego nr 1/2022 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 12 sierpnia 2022 r. w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody, uchylonego rozporządzeniem porządkowym nr 5/2022 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 5 września 2022 r.

⁹⁴ Nr: 20/2022 i 21/2022 z 12 sierpnia 2022 r., 22/2022 z 13 sierpnia 2022 r., 23/2022 z 14 sierpnia 2022 r., 24/2022 i 25/2022 z 16 sierpnia 2022 r., 26/2022 i 27/2022 z 17 sierpnia 2022 r., 28/2022 z 18 sierpnia 2022 r., 29/2022 z 22 sierpnia 2022 r., 30/2022 z 27 sierpnia 2022 r., 31/2022 z 2 września 2022 r., 32/2022 i 33/2022 z 7 września 2022 r.

⁹⁵ Zakaz żeglugi nie dotyczył służb biorących udział w akcji oczyszczania rzeki.

(akta kontroli str. 157-174)

W sprawie przekazywania przez RZGW w Szczecinie uzyskiwanych informacji o występowaniu śniętych ryb Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *wszelkie pozyskane informacje o zanieczyszczeniach pozyskane z terenu lub od służb zaangażowanych w ograniczanie skutków katastrofy ekologicznej były przekazywane do WCZK oraz jednostki nadrzędnej, czyli KZGW. Przekazywanie informacji odbywało się za pośrednictwem telefonicznym, a także poprzez skrzynkę elektroniczną. (...) W ramach kompetencji RZGW Szczecin współpracował zgodnie ze swoją właściwością z Urzędem Żeglugi Śródlądowej w Szczecinie oraz niemiecką administracją drogi wodnej tj. Urzędem Dróg Wodnych i Żeglugi Odra – Hawela w Eberswalde a także z służbami Landu Brandenburgi. Ze względu na pilność sprawy, większość kontaktów odbywała się telefonicznie za sprawą tłumacza pracującego w RZGW Szczecin.*

(akta kontroli str. 26)

W RZGW w Szczecinie nie obowiązywały wcześniej ustalone procedury wewnętrzne określające zasady współdziałania podmiotów co do otrzymywania / przekazywania informacji od / do różnych podmiotów.

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *wszelka współpraca z podmiotami zaangażowanymi w usuwaniu skutków katastrofy na Odrze była prowadzona na podstawie zaleceń i wytycznych wynikających z ustalanych w trakcie cyklicznych posiedzeń WZZK w Szczecinie oraz w oparciu o bieżące ustalenia.*

(akta kontroli str. 380)

W okresie od 12 sierpnia do 5 września 2022 r. Dyrektor RZGW w Szczecinie oraz wyznaczeni pracownicy, w szczególności z RPC uczestniczyli łącznie w 19 posiedzeniach zdalnych (wideokonferencjach) Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego⁹⁶. Ponadto Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że uczestniczył również w posiedzeniach organizowanych przez Wojewodę z poszczególnymi służbami w terenie.

(akta kontroli str. 23, 25, 27)

W sprawie przekazywania przez RZGW w Szczecinie dzierżawcom wód prowadzącym na nich działalność rybacką lub wędkarską informacji o śniętych rybach i możliwym zanieczyszczeniu rzeki Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *nie było potrzeby przekazywania użytkownikom obwodów rybackich zlokalizowanych na rzece Odrze na obszarze działania Dyrektora RZGW w Szczecinie informacji w tym zakresie, gdyż sprawa zatrucia wód Odry oraz masowych śnięć ryb była bardzo rozpowszechniona zarówno we wszelkich mediach, jak i w samym środowisku rybackim - na wiele dni przed pojawieniem się tych zdarzeń na naszym terenie. Jeszcze przed pojawieniem się pierwszych śnięć ryb na naszym odcinku Odry wszelkie służby publiczne, takie jak RZGW w Szczecinie, centra zarządzania kryzysowego, czy też rybacy użytkownicy poszczególnych odcinków Odry mieli świadomość istnienia sytuacji kryzysowej na odcinkach Odry zlokalizowanych powyżej (...) naszego obszaru działania (...) Co za tym idzie wszyscy mieli również świadomość, iż zagrożenia te pojawią się w najbliższych dniach na odcinkach Odry zlokalizowanej na obszarze działania RZGW w Szczecinie. Pracownicy naszego Zarządu jeszcze przed pojawieniem się pierwszych skutków katastrofy na Odrze byli w ciągłym kontakcie z przedstawicielami podmiotów użytkujących rybacko poszczególne obwody rybackie na Odrze, tj. Okręgiem Polskiego Związku Wędkarskiego w Szczecinie i Rybackiej Spółdzielni Regalica. Zgodnie z naszą wiedzą*

⁹⁶ Dalej: WZZK.

przedstawiciele tychże podmiotów (...) brali też często udział w posiedzeniach WCZK w Szczecinie oraz w powiatowych centrach kryzysowych.

(akta kontroli str. 379)

W sprawie posiadania przez RZGW w Szczecinie informacji o działaniach realizowanych przez podmioty, w tym przebiegu i rezultatach postępowania prowadzonego przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: zgodnie z naszą wiedzą przedstawiciele obu użytkowanych obwodów rybackich zlokalizowanych na rzece Odrze na naszym obszarze działania uczestniczyli bardzo czynnie i przez cały okres tzw. katastrofy na Odrze we wszystkich działaniach związanych z usuwaniem skutków katastrofy, tj. brali udział m.in. w bezpośrednim odławianiu ryb, ważeniu, a także na bieżąco monitorowali sytuację związaną z katastrofą. Nie ma natomiast żadnych informacji na temat postępowania prowadzonego przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska.

(akta kontroli str. 379)

W sprawie powiadamiania ludności o zagrożeniu związanym z jakością wody w Odrze oraz o konieczności takiego powiadomienia Kierownik Wydziału RPC wyjaśnił: (...) wiedzę na temat sytuacji na Odrze, którą posiadali pracownicy RZGW Szczecin przekazywaliśmy, tj. m.in. udzielaliśmy takich informacji telefonicznie w zakresie: czy można korzystać z drogi wodnej, turystyki, czy można korzystać z żeglugi, użytkować kąpieliska, czy woda pitna jest zdatna do spożycia. Udzielaliśmy informacji na podstawie aktualnych zarządzeń wojewody na temat sytuacji kryzysowej na rzece Odrze a także swoich informacji, komunikatów nawigacyjnych wydanych przez RZGW w Szczecinie. Takich telefonów w szczycie było kilka dziennie, ja i pracownicy Wydziału na nie odpowiadaliśmy. Na stronie internetowej RZGW w Szczecinie informacje były publikowane sukcesywnie w zależności od sytuacji na rzece Odrze, pierwsza taka informacja dotycząca zanieczyszczenia na rzece Odrze została opublikowana 11 sierpnia 2022 r.

(akta kontroli str. 544b)

2.5. Wydział RZP nie podejmował działań w celu bilansowania ilościowego i jakościowego wód powierzchniowych w związku z zanieczyszczeniem Odry. Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *Na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami wykonywane są analizy presji antropogenicznych pod kątem ich wpływu na stan wód w ramach których można mówić o bilansowaniu ilościowym i jakościowym wód powierzchniowych. Analizy presji antropogenicznych wykonuje się dla jednostek planistycznych – jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych, zbiornikowych, jeziornych, przejściowych i przybrzeżnych. Przeprowadza się je w każdym cyklu planistycznym (co 6 lat) w ramach sporządzenia dokumentacji planistycznej – identyfikacji znaczących oddziaływań antropogenicznych oraz oceny ich wpływu na stan wód powierzchniowych i wód podziemnych (art. 317 ust.1 pkt 3) ustawy Prawo wodne). Na potrzeby opracowania II aktualizacji planów gospodarowania wodami dla obszarów dorzeczy w Polsce (II aPGW), w tym dla obszaru dorzecza Odry, w 2020 r. wykonano na zamówienie PGW WP KZGW ogólnokrajową dokumentację planistyczną pn. „Analiza znaczących oddziaływań antropogenicznych wraz z oceną ich wpływu na stan wód oraz ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych”. (...) Na podstawie wyników analiz wykonanych w ramach opracowania Analiza presji sformułowane zostały działania uwzględnione w projekcie IIaPGW i zaplanowane do realizacji w latach 2022-2027. Działania te są ukierunkowane na eliminację lub ograniczenie zidentyfikowanych presji, a po zrealizowaniu mają przyczynić się do osiągnięcia celów środowiskowych określonych zgodnie z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej – poprawy lub utrzymania dobrego stanu wód. Tym samym należy*

uznać, że będą one działaniami przekładającymi się na zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody na potrzeby ludności, przemysłu oraz rolnictwa.

(akta kontroli str. 750-752)

Pismem KGZW z 8 listopada 2022 r.⁹⁷ polecono m.in. RZGW w Szczecinie przeprowadzenie w trybie pilnym do końca 2022 r.⁹⁸ przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, w szczególności w zakresie wprowadzania ścieków do wód pod kątem warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych w zakresie wskaźników świadczących o zasoleniu. Dodatkowo pismem z 15 listopada 2022 r.⁹⁹ Zastępca Prezesa PGW WP wniósł o rozważenie w stosunku do których zakładów posiadających pozwolenia wodnoprawne w zakresie wskaźników świadczących o zasoleniu wód zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania na podstawie art. 410 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo wodne¹⁰⁰.

(akta kontroli str. 372-374, 539)

W celu realizacji ww. zadań RZGW w Szczecinie 25 listopada 2022 r. wszczął postępowanie administracyjne w sprawie przeglądu wydanego pozwolenia wodnoprawnego na usługi wodne, tj. wprowadzanie do wód rzeki Regalicy ścieków przemysłowych, stanowiących mieszaninę ścieków bytowych z obiektu zakładu oraz ścieków przemysłowych wprowadzanych do urządzeń kanalizacyjnych zakładu z terenu magazynu kwasu siarkowego w Szczecinie, w którym przewidziano m.in. wprowadzanie siarczków w ilości 500 mg/l¹⁰¹, zobowiązując jednocześnie zakład do przedłożenia wyników badań jakości śródlądowych wód płynących w zakresie siarczanów. W odpowiedzi na ww. pismo zakład przedstawił wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, z których wynikało, że pomiary za okresy: 3 czerwca - 3 sierpnia 2022 r., 3 sierpnia - 3 października 2022 r., 3 października - 3 grudnia 2022 r. wykazały stężenie siarczanów o wartości odpowiednio: 100 mg/l, 84 mg/l i 86 mg/l.

(akta kontroli str. 398-509, 1019)

W sprawie poczynionych ustaleń w związku ze wszczęciem ww. postępowania Dyrektor wyjaśnił: (...) *W wyniku wstępnej analizy na podstawie posiadanych dokumentów na chwilę obecną nie ma obiektywnych przesłanek, które wskazywałyby na konieczność nałożenia na zakład obowiązku przeprowadzenia ekspertyzy wskazanej w przepisie art. 410 ustawy Prawo wodne. (...) Przedłożone (w ramach postępowania w sprawie wydania pozwolenia wodnoprawnego) wyniki badań ścieków dla okresu 2013-2021 wskazują, że średnia zawartość siarczanów w ściekach to 227,6 mg/l przy wymaganej wartości 500 mg/l stanowi zatem 45% dopuszczalnej wartości z trendem spadkowym. (...) dalsza weryfikacja konieczności przeprowadzenia ekspertyzy zostanie dokonana po przedłożeniu przez zakład dokumentów, do których złożenia zakład został zobowiązany.*

(akta kontroli str. 396-397)

RZGW w Szczecinie 28 listopada 2022 r. wszczął kolejnych pięć postępowań administracyjnych w zakresie przeglądów pozwoleń wodnoprawnych dotyczących odprowadzania ścieków przemysłowych oraz wód opadowych i roztopowych do Odry¹⁰², zobowiązując jednocześnie podmioty do przedłożenia wykonanych od momentu uzyskania pozwolenia wodnoprawnego wyników badań jakości ścieków

⁹⁷ Nr KUJ.4215.1.2022.

⁹⁸ Pierwsze zestawienie należało przekazać do Departamentu Usług Wodnych w KGZW do 25 listopada 2022 r.

⁹⁹ Nr KUJ.032.180.2022.

¹⁰⁰ Poprzez nałożenie na zakłady w drodze decyzji obowiązku przedłożenia ekspertyzy z uwzględnieniem okresu lipiec-sierpień 2022 r.

¹⁰¹ Decyzja z 16 maja 2022 r., nr SZ.RUZ.4210.169-10.2021.BG.

¹⁰² Decyzje nr: SZ.RUZ.4210.128-10.2020.BG, SZ.RUZ.421.47-14.2018.BG, SZ.RUZ.421.66-6.2019.BG, SZ.RUZ.421.42-9.2019.BG, SZ.RUZ.421.84-9.2018.BG.

przemysłowych wprowadzanych do wód¹⁰³ oraz zestawienia ilości ścieków przemysłowych wprowadzanych do wód. Do momentu zakończenia czynności kontrolnych NIK¹⁰⁴ postępowania dotyczące przeglądów były w toku mimo, iż zgodnie z poleceniem KZGW winny być przeprowadzone do końca 2022 r., co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 513-518, 1019)

W sprawie korzystania z możliwości sterowania wielkością przepływu wody w korycie rzeki poprzez zwiększenie zrzutu wody ze zbiorników retencyjnych w celu ograniczenia skutków zanieczyszczenia Odry Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *(...) na odcinku rzeki Odry będącym pod jurysdykcją RZGW w Szczecinie nie ma zbiorników retencyjnych, w związku z czym nie mogło być mowy o sterowaniu wielkością przepływu wody w korycie rzeki poprzez zwiększenie zrzutu wody ze zbiorników retencyjnych w celu ograniczenia skutków zjawiska (poprzez zwiększenie dopływu natlenionej wody, rozcieńczenie zanieczyszczeń, przyspieszenie splywu martwych organizmów).*

(akta kontroli str. 381)

W sprawie uwzględnienia wyników badań próbek wody prowadzonych przez WIOŚ w podejmowanych przez RZGW w Szczecinie działaniach w związku z zanieczyszczeniami Odry Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *Pracownicy Wydziału Centrum Operacyjne Ochrony Przeciwpowodziowej, jako komórka koordynująca działania pracowników RZGW Szczecin (podległe nadzory wodne, obiekty hydrotechnicznej) związane z usuwaniem śniętych ryb otrzymywała wyniki próbek wody od WIOŚ w Szczecinie. W Centrum Operacyjnym nie pracują specjaliści zajmujący się analizą badań w zakresie parametrów fizykochemicznych wody, jednakże otrzymując od WIOŚ Szczecin wykaz norm poszczególnych parametrów można było ocenić zakres występującego zagrożenia. W szczególności oceniano poziom natlenienia rzeki Odry. Przy spadającym poziomie tlenu w rzece, pojawiała się tzw. przyducha powodująca śnięcie ryb, dlatego też analizując poszczególne pomiary, można było przypuszczać gdzie w kolejnych dniach mogło się pojawić kolejne ognisko śniętych ryb. Mając taką wiedzę wskazywano m.in. służbom działającym na rzece gdzie np. za pomocą specjalistycznych urządzeń napowietrzać akwen.*

(akta kontroli str. 378)

Przesyłane przez WIOŚ wyniki badań próbek w postaci tabelarycznej zawierały parametry podlegające ocenie w zakresie m.in.: temperatury wody, nasycenia tlenem, przewodności, siarczanów, chlorków.

W sprawie posiadanych przez RZGW w Szczecinie wyników pobranych próbek oraz podejmowanych działań mających na celu ograniczenie zrzutów ścieków (objętych pozwoleniami) Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *Z analizy tabeli¹⁰⁵ wynika, że przewodność była zmienna, poniżej punktu poboru Odra Wschodnia - autostrada (m. Radziszewo) wskazywała wartość 1275, natomiast w punkcie poboru próbki Odra Zachodnia – Baza UMS wartość ta wynosiła 1008. Powyższe świadczy o tym, że wprowadzane do środowiska ścieki wylotami, które znajdują się pomiędzy dwoma punktami poboru, nie powodowały zwiększenia zasolenia wód rzeki Odry. Wyniki ww. analizy próbki dziennej nie dają podstawy do ograniczenia zrzutu ścieków objętych pozwoleniami. Ponadto odnosząc się do treści rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału*

¹⁰³ W zakresie: ph, zawiesiny ogólne, ChZTcr, azot ogólny, fosfor ogólny, węglowodory ropopochodne, substancje ekstrakcyjne się eterem naftowym.

¹⁰⁴ 17 lutego 2023 r.

¹⁰⁵ Próbki pobrane 13 sierpnia 2022 r.

ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1475) należy wskazać, że do oceny należy wykorzystywać wartości średnie roczne, a nie pojedyncze wyniki pomiarów.

(akta kontroli str. 387-394)

2.6. Służby liniowe RZGW w Szczecinie¹⁰⁶ od 11 sierpnia 2022 r. brały udział w odławianiu śniętych ryb i innych martwych organizmów w Odrze. Od 27 sierpnia 2022 r. nie stwierdzono nowych przypadków śnięcia ryb na akwenach Szczecińskiego Węzła Wodnego. Sposób oraz zakres uczestnictwa w ww. akcji został opisany w pkt 2.3. wystąpienia pokontrolnego.

Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił: *praca wykonywana przez RZGW w kolejnych dniach nie odbywała się już w trybie kryzysowym; służby i inspekcje nadal prowadziły monitoring Odry, koordynowany przez WCZK.*

(akta kontroli str. 35-156)

W sprawie wstrzymania prac utrzymaniowych / modernizacyjnych / inwestycyjnych, wystąpienia do podmiotów gospodarczych o wstrzymanie lub ograniczenie zrzuć ścieków, w tym zawierających duży ładunek chlorków i siarczanów Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *(...) działania te mają charakter działań interwencyjnych, nie mieszczą się więc w ustawowej definicji „działań służących prowadzeniu zrównoważonego gospodarowania wodami mających na celu osiągnięcie celów środowiskowych”. W zakresie (...) odnoszącym się do prowadzonych przez RZGW inwestycji na rzece Odrze informuję, iż w związku z wystąpieniem zjawiska zanieczyszczenia rzeki prace nie zostały wstrzymane przez Inwestora. Prawo do wstrzymania prac w ramach ustawy Prawo Budowlane posiada Kierownik Budowy. Takie działania były podejmowane częściowo przez Wykonawców.*

(akta kontroli str. 698-699)

2.7.-2.8. Po uzyskaniu informacji o śniętych rybach RZGW w Szczecinie 19 sierpnia 2022 r. przeprowadził kontrolę doraźną w zakresie sprawdzenia legalności funkcjonowania wylotu przelewu burzowego do Odry podmiotu posiadającego pozwolenie wodnoprawne. Wyniki kontroli wykazały brak przelewu wód burzowych z sieci ogólnospławnej.

(akta kontroli str. 783-785)

2.9. W sprawie występujących barier w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego Odry oraz podejmowaniu dalszych działań zmierzających do ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczenia tej rzeki na środowisko Dyrektor RZGW w Szczecinie wyjaśnił, że: *identyfikacja przyczyn, skali i skutków nie leży w gestii RZGW w Szczecinie, które pełniło funkcję wspierającą, doradczą. Cała akcja była koordynowana przez Wojewodę Zachodniopomorskiego i Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego.*

(akta kontroli str. 208)

2.10. W sprawie przedsięwziętych środków w celu zapobiegania wystąpienia podobnych katastrof w przyszłości i minimalizacji ich skutków Dyrektor RZGW wyjaśnił m.in. że: *poprzez wydział RUK kontynuuje w ramach swoich kompetencji ustawowych proces kontroli gospodarowania wodami poprzez przeprowadzanie kontroli planowych i doraźnych oraz podejmowanie działań pokontrolnych. Ponadto projekt II aktualizacji planów gospodarowania wodami zostanie przyjęty w drodze rozporządzenia ministra właściwego ds. gospodarki wodnej¹⁰⁷, jako dokument*

¹⁰⁶ Pracownicy OH w Widuchowej i Gozdowicach.

¹⁰⁷ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry jako załącznik do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 335) wszedł w życie 24 lutego 2023 r.

obowiązujący prawnie przez kolejnych 6 lat. Pozwoli to wspólnie wdrożyć zaplanowane w nich rozwiązania i działania naprawcze (...).

(akta kontroli str. 189-190)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

RZGW w Szczecinie nie przeprowadził do końca 2022 r. przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, poleconego do wykonania w trybie pilnym pismem KZGW z 8 listopada 2022 r.¹⁰⁸ W treści ww. pisma wskazano, iż przeglądu należy dokonać w szczególności w zakresie wprowadzania ścieków do wód pod kątem warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych w zakresie wskaźników świadczących o zasoleniu. Pierwsze zestawienie należało przekazać do Departamentu Usług Wodnych w KZGW do 25 listopada 2022 r. Tymczasem dopiero 25 listopada 2022 r. RZGW w Szczecinie w celu realizacji ww. polecenia wszczęło pierwsze postępowanie administracyjne i 28 listopada 2022 r. kolejnych pięć postępowań. Powyższa opieszałość skutkowałą niezakończeniem poleconego przeglądu w terminie wyznaczonym przez KZGW.

(akta kontroli str. 539, 1019)

Kierownik Wydziału RUZ wyjaśniła: *KZGW wymagało, aby przegląd został zakończony jak najszybciej. Przegląd pozwoleń wodnoprawnych (zapoczątkowany w 2022 r.) jest dalej w toku, gdyż podmioty są wzywane do przedkładania wyników badań i składania wyjaśnień. Wymaga to dogłębnej analizy. Wydział Zgód Wodnoprawnych jest przeciążony; pracownik, który wykonuje przeglądy ma duże doświadczenie (z tego powodu został zobowiązany do ich wykonywania) i prowadzi dużo spraw, poza tym szkoli nowych pracowników. Nadto w Wydziale Zgód Wodnoprawnych jest dużo nowych pracowników, których należy szkolić i którzy nie posiadają jeszcze odpowiedniej wiedzy. Realny termin zakończenia ww. przeglądu pozwoleń wodnoprawnych to marzec 2023 r. (...).*

(akta kontroli str. 691-692)

OCENA CZĄSTKOWA

W związku z wystąpieniem w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry, RZGW w Szczecinie bez zbędnej zwłoki podejmował adekwatne do zaistniałej sytuacji działania. Pracownicy oraz służby liniowe RZGW w Szczecinie na bieżąco obserwowali rzekę podczas codziennych patroli oraz brali udział w odławianiu śniętych ryb w Odrze. Wykorzystując sprzęt pływający RZGW w Szczecinie wspomagał działania służb, w tym WIOŚ oraz Straż Pożarną. Przedstawiciele RZGW w Szczecinie uczestniczyli w posiedzeniach WZZK. Stwierdzona nieprawidłowość dotyczyła nieprzeprowadzenia przez RZGW w Szczecinie, do końca 2022 r., przeglądu pozwoleń wodnoprawnych nakazanego przez KZGW.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Prowadzenie kompletnej i aktualnej ewidencji w zakresie rzeczywistych ilości, stanu i składu ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi.
2. Uzupelnienie danych w SIGW w zakresie administrowanym przez RZGW w Szczecinie.
3. Monitorowanie i weryfikowanie przedkładanych przez podmioty do tego zobowiązane wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód

¹⁰⁸ Nr KUZ.4215.1.2022.

podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi.

4. Przeprowadzenie przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, o którym mowa w art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne oraz przeglądu poleconego do wykonania pismem KZGW.
5. Niezwłoczne wydawanie zaleceń pokontrolnych oraz rzetelne monitorowanie realizacji zaleceń pokontrolnych.
6. Przeprowadzenie weryfikacji formalno-prawnej wszystkich wylotów zidentyfikowanych na obszarze właściwości terytorialnej RZGW w Szczecinie.

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie.

Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie realizacji wniosków. Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, 14 kwiecień 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Dyrektor

Kontrolerzy:
Marta Górska-Jaś
główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

.....
podpis

Aneta Kolečka
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis